

**LES *CARTES DE BARCELONA*
DE SERAFÍ PITARRA
A “LA LLUMANERA DE NOVA YORK”
(1875–1878).
EDICIÓ I ÍNDEX ONOMÀSTIC**

EDICIÓ A CURA DE LAIA SÀNCHEZ VILES

Grup d'Estudi sobre la Literatura del Vuit-cents

Arxiu

Universitat de Lleida
Departament de Filologia Catalana i Comunicació
2011

Extret del treball acadèmic *Frederic Soler corresponsal de “La Llumanera de Nova York”, 1875–1877: les cartes de Barcelona de Serafí Pitarra. Edició i propostes d'estudi* (dir. J. M. Domingo, Departament de Filologia Catalana i Comunicació de la Universitat de Lleida, 2011).

Frederic Soler, sota el pseudònim “Serafi Pitarra”, va trametre a *La Llumanera de Nova York* (1874–1881) un total de 27 col·laboracions com a corresponsal des de Barcelona, la majoria sota l’epígraf *Carta de Barcelona* o *Cartes de Barcelona*. Hi foren publicades del núm. 6 (de març de 1875) al núm. 35 (de febrer de 1878). Adoptaven la forma de carta al director de la publicació i foren precedides d’altres seccions que s’ocupaven de l’actualitat barceonina i catalana: unes *Noves de la Pàtria*, sense signar, als núms. 1 (p. 4), 2 (p. [4]), 3 (p. 7) i 4 (p. 6), i la *Correspondència de LA LLUMANERA* que signa “Un Lluquet” al núm. 5 (p. 6); al núm. 6 la correspondència de Soler conviu amb una altra de Josep d’Argullol (p. 6). En plegar Soler de corresponsal, les “cartes” de Pitarra des de Barcelona foren substituïdes, a partir del núm. 42 (d’octubre de 1878), per les de “Ty”.

Aquesta edició de les “cartes” de Soler a *La Llumanera de Nova York* en transcriu el text tot adoptant-hi els criteris ortotipogràfics, gràfics i de puntuació ara vigents, per bé que s’hi han mantingut les majúscules de dignitat i les majúscules titulars. S’hi han esmenat les errates evidents.

Quant a l’anotació, la introduïda per crides numerades i seriadades és deguda a l’editora, mentre que la introduïda amb un asterisc és la deguda a Pitarra i publicada a *La Llumanera*.

L. S. V.

I. EDICIÓ

I

Barcelona, 3 març de 1875.

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic; encara que no el conec sinó per a servir-lo, bé crec que li agradarà que li donga aitals títols, quan vostè, de *motu* propi, m'ha triat com a corresponsal del seu periòdic.

Amics, doncs, quedem, si no mana lo contrari, i per a començar lo meu fet parlant de Barcelona, li diré allò que diu lo *ditxo*, o la cançó, qual lletra espera una sonada: Barcelona és bona – si la bossa sona; – sona o no sona, – Barcelona és bona.

I això és veritat; si vostè n'és fill, posi's les mans al pit i confessarà que aquesta és la gran ciutat. Roda el món i torna al Born, diu un altre adagi, i aquest, tan cert com el primer, lo corrobora tothom qui essent barceloní ha viscut algun temps fora de casa seva.

Mes així com és veritat lo dit, també ho és que Barcelona té alguns defectes, i que aquests no estan compensats, ni de molt, per la manera de ser dels barcelonins ni les coses que, per a fer-la ciutat d'upa, imaginem nit i dia.

No sé si fa molt temps que vostè és fora de la ciutat dels *comtes*; mes basta que faça deu anys, perquè si tornés ara quedés amb un pam de boca badada.

L'antigua població ha perdut sa fesomia particular i originària.

Ja no és la ciutat del Negre de la Riba, davant del qual fèiem passar al foraster, li dèiem que tenia una palla al barret i fent-li treure nos rèiem de que tan innocentment hagués saludat al ridícul personatge.

Ja no és la ciutat de la Sirena del passeig candiment [*sic*], maliciosa e intencionada al suposar que la bona senyora de pedra aguantava les capes dels enamorats aprofitadors dels nuvolets negres que en nits dubtoses se posa com una careta de tafetà la indiscreta lluna.

Ja no surten los nois de Llotja apedregant bacines de barber, foradant amb lo cap les ventalles de paper de l'ataconador, ni lligant lo fogó de la castanyera a la roda d'un carro, qual cavall espantaven després perquè, posant-se a córrer, tirés enrenou, fogó, castanyes i castanyera que maleïa els ossos dels entremaliats que aixís causaven sa ruïna.

No, ara no es fa cap d'aquestes ximpleres.

Ara un esperit de progrés, en part inconscient, que anima als barcelonins los porta a fer ximpleres d'una altra mena.

Se va decretar l'*Ensantxe*, i l'*Ensantxe* s'ha fet. Se van decretar les obres del port, i Barcelona ja té avui dia, havent robat aigua al mar i terra a Montjuïc, un port que més de quatre ens envejaran quan llest estiga.

Lo barceloní s'ha enlairat. L'esperit concret i mesquí que abans lo portava a fer festes de barri i a anar de cucarulla¹ a la professó de la setmana santa ara el porta a fer ports i *Ensantxes* que són les catedrals de la moderna època i los monestirs que la llibertat oposa an els de l'absolutisme.

Ara, lo noi que abans apedregava bacines, dedicat a estudis literaris, escriu un periodiquet que, si en absolut no val gaire relativament, indica que el bordegàs vol començar a ser home més aviat que en passades èpoques.

Ara no es fa sortija per Sant Cristòfol: mes se fa grans fires per la Mercè i la ciutat dels comptes és un mercat constant que demostra la manya comercial de nostra terra.

Mes aixís com en aquesta part tant hem adelantat que no sembla sinó que de l'Amèrica en què vosté viu respirem l'alè i l'esperit pràctic, també és veritat que en totes les nostres coses s'hi veu un rastre de mesquinesa que és tant més de dolrer quan amb ell espatllem los propòsits, i les obres que en son primer intent inclouien sàvia i verdadera grandesa.

La idea de l'*Ensantxe* fou ocasionada per la petitesa de Barcelona i lo malsana que resulta vivint tanta gent en tan estret circuit. Natural era pensar que al mateix temps que s'eixamplaria cap a fora s'anirien fent places a dins i sos carrerons anirien desapareixent en honra i gràcia de l'estètica que tan malparada deixen i en befecici de la salut de l'habitant que tant perjudiquen; doncs no senyor, l'*Ensantxe* se va fent i en los carrerons que tant se deploren se tiren cases a terra i se tornen a aixecar deixant lo carreró tan estret com antes.

Se fan les obres del port, lo port s'acaba, i, després d'haver gastat milions per a acabar-lo, nos trobem amb què una escala, l'escala principal, la que al qui la primera volta desembarqui en Barcelona li ha de donar idea de sa grandesa, és mesquina, miserable i tan estreta d'esglaons que no sembla sinó que, olvidant-se de que els catalans tenen los peus grossos, han cregut que eren ballarins andalusos los que devien pujar-hi.

Condol lo que a nosaltres nos passa.

No sembla sinó que envejosos de lo que es conta de l'Àliga de Mataró i totes les estranyeses del regidor Matheu², nosaltres no podem fer cosa, per gran que sia, que no acabi per una errada o altra, deixant patent en ella la marca de que la tal cosa és barcelonina.

Obrim un carrer, i perquè un dels propietaris té influència en l'Ajuntament la seva casa avança un pam més que en totes les altres enlletgint lo carrer.

Fem l'*Ensantxe* i, per raó consemblant a la passada, una casa ja feta impedeix la prolongació d'un carrer transversal.

¹ Cucurulla.

² Josep Matheu i Jacas, regidor de l'Ajuntament de Barcelona, pare de l'escriptor i editor Francesc Matheu.

Fem les obres del port, i, quant ja tot esta bé, una escala hi posa lo sello ridícul i mesquí que té tot lo de Barcelona.

Després d'això, lo que indica el caràcter barceloní per excel·lència és l'embaladiment que causa lo bon resultat d'un pensament i l'entusiasme que per a imitar-lo desperta en nosaltres.

En París, en Viena, en Londres; en tots los grans centres, cada u campa per son cantó, i mentres si un inventa o troba lo negoci de las màquines de cosir, l'altre busca el de fer instantàniament la bota, o el de fer que les agulles s'enfilin elles mateixes sens més que deixar-hi el fil a la vora.

Aquí no: aquí un ha pensat una cosa, va bé; an els quinze dies tothom fa lo mateix.

Va anar bé un teatro al passeig de Gràcia; al cap d'un any ja n'hi havia sis.

Va anar bé una tramvia; ja s'estan fent tres o quatre tramvies més, que, per efecte de no haver-hi prou necessitat d'elles, aniran tan malament com bé va la primera.

Necessariem dins de la ciutat res més que un teatro de vers i un altre d'òpera; doncs n'hi ha vuit o deu que perjudicant-se l'un a l'altre acaben amb lo poc profit d'un sol i la ruïna de tots los demés.

Mes tot això, que és de lamentar, perquè tantes intelligències empleades en diferents rams podrien donar útils fruits, així com ara per sobrers se malmeten, dóna a Barcelona qualitats molt convenients al que hi viu i al foraster.

Són molts que fan lo mateix i això és lo que fa que l'un per l'altre tot se donga aquí barato, ben fet i bo, i faça repetir, com he dit al principi d'aquesta carta:

Roda el món
i torna al Born.

Les últimes construccions que han d'acabar d'embellir la ciutat són ara un hermós *parque* que ja s'està acabant i un mercat immens a on se traslladarà el del Born.

Veurem si, com a tot lo demés, alguna ximplea vindrà a espatllar dos obres que per ara donen esperança de que faran honor a Barcelona.

Prou per avui; en les següents cartes li parlaré de nostra renaixensa literària, de nostres costums, de nostres teatros, de nostres homes més notables, de tot, en fi, quant constitueix la fesomia de la ciutat que de segur vostè enyora i que posa orgullós d'haver nascut en ella a aquest son segur servidor Q. S. M. B. i s'alegra molt d'haver entrat en tractes amb vostè.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 6 (març 1875), ps. 6-7.]

*Correspondència de LA LLUMANERA**Barcelona, 3 d'abril de 1875.*

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic: posat en lo compromís de ser corresponsal de Barcelona, crec que lo que més convé an els subscriptors és tenir notícia constant de l'estat d'aquesta ciutat formosa. Periòdics i papers polítics n'arribaran bé prou a Nova York perquè servís de res lo que jo podria dir-los.

Lo cas és que els catalans que estan lluny de sa pàtria sàpiguen què passa en ella, i quines variacions hi veurien si per sort poguessen tornar-hi, ja feta la fortuna, o complert lo propòsit que els ha allunyat de lo bo i dolent que en nostra terra es troba.

A mi almenys m'ha succeït que sempre que m'he vist en país foraster, era lo goig més gran que podia dar-se'm, lo de notificar-me cosa que atanyés a Barcelona. Què farà doncs qui fa anys que n'és fora, i pensant en ses belleses i records passa los dies?

Ho rebrà amb gust, i, an això atenent, segueixo lo camí que m'he marcat, que és lo d'explicar quin canvi ha sofert en edificis, obres, costums i art, la ciutat que abans se distingia per tants motius com ara de totes les demés d'Espanya.

Dia vindrà en què els tocarà el seu torn a la grandesa i records històrics que l'abelleixen; avui, seguint l'estil humorístic amb què m'he donat a conèixer, crec que serà ben vist que parli de detalls i tipos que van desapareixent i que de segur coneixeran los que no contin més de quinze anys des del dia que se'n varen anar de Barcelona.

Lo noi, lo xicot que ho era an el nostre temps fins an els setze o disset anys, ha desaparegut per complert.

Lo d'apedregar bacines de barber, lligar un fil de l'una banda a l'altra de plaça per a fer caure lo barret dels senyors i totes aquestes diversions queden ja a càrrec de la quitxalla de baixa mà, i molt serà que no es vegi emmascarat o demostrant amb sos espellifalls la major misèria lo bordegàs que aixís obri.

Lo noi de casa decenta ara veu com un estigma infamant lo calificatiu de xicot que quan feia això se li dava i ja no vol ser-ho per res del món. Ara ja a deu anys fa versos dolents, se fa pentinar de perruquer, duu clenxa al darrere i fins que Déu li dóna un xic de seny se deixa les ungles llargues, duu un bastonet prim, va tarallejant una ària i de tot fa escrafalls, oblidat per complert de que ell no és bo per res i de que no és digne ni sisquera de tocar la roba d'aquell que critica.

Alguns de mos paisans conceptuen que això és un gran avanç; jo no n'estic tan segur com ells. Jo crec que cada cosa a son temps. Com les figues per l'agost, i

això de veure que els nois ja són homes quan encara deuriem ser criatures, crec que és la causa de que se tornen criatures quan haurien de ser homes.

De la degeneració moral, de la falta de virilitat que es nota en los catalans d'ara comparats amb los del temps d'En Fivaller, crec que en té bona part de culpa l'educació equivocada que de molts anys an aquesta part donem an els nostres fills.

També és bona pena que si un se fa pujar la levita de l'espatlla després li vinga curta dels faldons, o al contrari si cap a baix l'estira perquè aixís li convinga. Jo ja comprenc que era desagradabilíssim que els xicotets anessen [al] glaci a fer pedrades i juguessen pel carrer a romaní romamà entrebancant als pobres concurrents; mes d'aquells n'hem vist arribar a grans, sent homes profitosos, valents, dignes i probos, i des que a quinze anys ja són directors d'un periòdic satíric, estan desenganyats i són entusiastes d'Espronceda, no direm que no n'arribi cap a port, mes sí que no n'hi arriben tants com d'aquells que semblaven pertènixer a una tribu de malaios.

No es dedueixi d'això que nosaltres volem que els nois facen pedrades: nosaltres expliquem un fet i res més. Lo que voldríem fora que ni fessen pedrades ni després fossen homes inútils i sobers a la societat quan a grans arriben.

Una de las diversions que ha desaparegut per complert és la de lesombres.

Ara se balla el cancan, se fan quadros *al vivo*, se va al Liceo, al Principal, s'ou la Gazzaniga, en Mario, tot lo que es vulla; mes aquelles funcions en que el públic quedava tot a les fosques estant la sala plena de joves espigats i guapes senyoretas, no les gosen los nostres xixarellos que ja es creuen fer gran cosa fent quatre contorsions quan ballen lo cancan i traient més al sol que a l'ombra en un ball de màscares del Liceo, a on per tota diversió logra lo nostre calavera havent anat tot lo vespre del braç d'una màscara estantissa, després de pagar-li un sopar an el restaurant, que l'endemà no el dixa dinar an ell si a la fonda no fien. Ai abisvament [*sic*] tan decantat dels nostres joves, i que en vas lluny d'osques comparat amb lo dels nostres avis que, tot nyau-nyau i com qui no hi toca, feien tronar i ploure sense donar tant que dir com donen ara!

Ells, no oblidant mai que pecat amagat és mig perdonat, lo cometien a tothora; i la senzilla reunió, lesombres, la mateixa iglésia, per més que a molts esgarrifi, servia per a les seves conquestes. Veritat és que allavores se confessaven i una bona confessió tot ho esborra; però és lo cert que ho feien, i així lograven, com alguns sants que hi ha, que després que en sa joventut tingueren una conducta fins vituperable, ara, perquè feren un bon acte de contrició, són al cel, se diuen sant Pau o santa Magdalena, i així del cel i la terra n'han aprofitat lo bo perquè sapigueren enginyar-se.

És a dir, sia com vulla, que el jovent d'ara és més tarit-tarot, més baligabalaga, més cap de trons, com los senyors reposats li diuen; però és menos dolent, malintencionat, que el de principis de sigle, i en aquesta part no hi ha

cap dubte de que hem guanyat, com no pot dubtar ningú que, mal per mal, estimi més lo fondo que la forma.

Ja sap doncs com trobarà lo jovent. Amb honroses excepcions i les variants naturals que caben dintre l'espècie, qualsevol que torne a Barcelona després del nombre d'anys que s'ha necessitat per a verificar-se aquesta metamorfosi.

En la que ve tocarà la tanda a les senyoretetes, a la part bonica de la joventut nostra, i en tant que em dispo per a pensar-hi i veient que l'article passa dels justos límits, me despedeixo i espero que em diga si seguint aquest estil complau als lectors de LA LLUMANERA, aquest son segur servidor Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 7 (maig 1875), ps. 6-7.]

*Correspondència de LA LLUMANERA**Barcelona, 3 de maig 1875*

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic: permès me sia interrompre lo curs assenyalat en mes darreres cartes per a donar-li compte de l'aspecte que presenta la nostra ciutat al començar lo mes que en diuen de les flors, adornat aquet any, en son segon dia, per la catalanesca festa dels Jocs Florals.

Abril agonitzava, i no semblava sinó que en sos darrers jorns se vegés aquell moïment inusitat, aquells contrastes de dol i alegria que en les cambres reials tenen de veure's al morir un rei, marcats, los de dol pels que amb la mort del monarca veuen la pèrdua de sa influència, i los d'alegria pels que amb l'alçament del príncep ja somriuen a l'arribada del poder que de ses mans esperen.

Això passava quan abril moria; los jorns ploviscosos se batién amb los serens, si bé els primers anaven ja retirant-se; tan aviat gotellava, com feia sol; després d'un dia plàcid en què los arbres treien sos brotets i les flors semblaven reviscolarse, venia un dia negre i mig cru amb alguna ratxada del vent d'aquell mes que aquí ens fa dir: "Març marçot, porta la vella al clot, i la jove si pot", fins que a l'últim, abril morí, sos darrers núvols amb ell fugiren, i maig, radiant i ple de joia, amb arbres brotats i flors obertes, ha entrat a regnar amb cort de bons dies i albes serenes, coronat de flors i mantells de fullatge, gronxat en nostra ciutat pels vents de muntanya i les marinades que amb amor la besen.

Què tal? Què li ha semblat, senyor Director, aquesta ratxada de florida prosa, bé o mal enllaçada? Que a mi no m'escau i menys encara tractant-se d'una correspondència. Ah! Ja ho sabia, mes què vol fer-hi? Qui és que s'està a Barcelona aquests dies i vulgues no vulgues, i encara que sia passant pel major ridícul, no es torna poeta? Ningú.

Un home dorm i per l'escletxa del porticó li entra un raig de sol, prim com un gavinet, tan prim que ficant-se-li entre les dues pestanyes li obre els ulls, los ha obert a penes quan ja sent lo canari engabiat que li diu: "Lleva't i vés a veure lo sol i les flors, palatreca. Què hi fas al llit? No veus que fa lleig que un home com tu que se les vol pegar de poeta, ronqui, mentres jo canto i refilo". Això és lo que sembla que diu l'aucell, i, com que ho sembla dir, un hom se lleva.

Vestit que està, i pres lo clàssic xocolata, agafa un bastó prim, i, fet un xitxarelló, se'n va a la Rambla, que és a on los barcelonins anem sempre que, sens objecte determinat, sortim de casa.

Ah! Aixís que s'hi arriba, quina frescor més regalada convidada, quina verdor los arbres tenen, i quin esvalot se sent en la plaça de la Boqueria, que ve a ser com

si diguéssim lo vestíbul de lo que podria dir-se temple de les flors i solsament Rambla s'anomena.

Com si fossen heralds o patges d'aquell encantat palau (si bé que patges un xiquet impropis pel seu parlar i les seves vestidures), tots los que criden o passen lo pla de la Boqueria, bé es poden prendre com a sers que porta a la imaginació la revivalla de la festa anyal que a primers de maig se celebra.

Voleu dir que no són guàrdies del rei, los emblanquinadors que amb la canya terciada passen amb més serietat que un soldat d'aquell temps per la muralla?

Voleu dir que no són patges i heralds, que anuncien los xicots que criden lo *Diari*, *La Imprenta*, *La Crònica* i *La Independència*?

Voleu dir que no són trobadors, los cegos que canten lo romanço de les “dos mil quatre-centes dones” per dos quartos?

Voleu dir que no són dames de les corts d'amor, les que s'han d'ofendre de que diga que són: “Les Tereses *fastidioses*, *insolentes* les Agnetes i *batxilleres* les Joanes?”.

No que no ho són, i em consta, mes què voleu que us diga? Aquell mormolar que allí se sent tan propi de cortesans, aquelles garlandes que fan les branques dels arbres entreteixint-se, aquell perfum de les flors, i el no sentir-se més que: “Qui guanya l'englatina d'or? Qui serà reina de la festa? I quins són los set mantenedors?” me trasporta, m'exalta, i sort que tinc molta serenitat per a salvar-me de que els molins de vent se'm tornen gegants, i aquella dona, que a l'entrant de la Rambla de les Flors ven espàrrecs, una Dulcinea del Toboso més maca que un pom de flors i més eixerida que un pèsol.

Convençut de que dono a cada u lo lloc que té, baixo del ruc, caic de l'escambell, i me desillusiono; però entro a la Rambla de les Flors, i ja torno a ser tan beneït com l'immortal manxego: Aquelles taules plenes de poms, aquelles dones que en fan garlandes! Aquelles noies amb abelles a la vora que els estan pidolant amoretes! Aquells trinquilins amb una flor al trau de la levita que passen mossegant lo puny d'àmbar d'un bastó que es brinca! Aquelles mares que segueixen a les seves filles enraonant amb una que ja és casada del bon partit que fa la petita amb aquell jove que fins du lentes sense ser curt de vista perquè fa fi el portar-los! Tot, tot m'enamora allí, i entusiasmat començo a passejar amunt i avall; sento converses; oloro roses, ne compro una, trobo un company que torna a parlar-me dels Jocs Florals, i amb ell nos dem hora per anar-hi al següent dia.

Això és lo que passa cada any quan lo maig entra.

Arriba el primer diumenge, toquen les onze del matí i ne volgueu de bé de Déu de noies maques i guarnides de cintes i joies i glasses i seda!... Van a los Jocs Florals i jo hi vaig amb elles.

És a dir, hi vaig... hi anava... Aquest any tot amoïnats me n'hi he anat amb uns quants amics recordant allò d'aquell sabater que cantava a la porta de casa

el marquès quan era pobre, i no va cantar més i va estar trist quan se va trobar amb les riqueses que tant desitjat havia.

Essent corresponsal de LA LLUMANERA, l'any passat li hauria dit punt per punt quant sobre els Jocs Florals hagués pogut saber-se; aquest any bon goig que li haja pogut escriure aquesta carta per a omplir columnes, i suplicar com he fet a un bon amic que li digués lo que ahir va passar en la catalana festa.

Sens més que dir-li fins a l'altre correu, se repeteix son amic i servidor Q. S. M. B. i dispensa espera.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Lluanera de Nova York*, any 2, núm. 8 (juny 1875), p. 6.]

Correspondència de LA LLUMANERA

Barcelona, 3 de juny de 1875.

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic, aixís com se diu “l’home proposa i Déu disposa”, podria jo exclamar: lo redactor determina i la primavera mana.

Sembla que una de les primeres obligacions d’un corresposal és la de l’oportunitat, i los meus somiats quadros de costums, la descripció de tipus barcelonins, tots mos propòsits, en fi, se n’anaren a rodar amb motiu de tenir que parlar dels Jocs Florals en ma última, i han de seguir rodant encara, perquè en aquesta no hi caben per efecte d’haver-los-hi pres lo lloc tota aquella extensió de terreno guarnida de plàtanos que en Barcelona s’anomena “lo passeig de Gràcia”.

Pels que fa quinze o vint anys que es troben ausents de la mare pàtria no pot deixar de ser interessantíssima la metamorfosi que durant aquest temps ha sofert lo tal passeig.

Jo el recordo com si el vegés ara.

Servia-li d’entrada o vestibul al capdamunt de la Rambla un portal antiartístic, sens més obra que la purament precisa perquè fos portal i tingués porta que l’obris i tanqués, i amb això i quatre celdes que feien de caus an els burots que amb burxes de ferro punxaven carros de palla quedaven satisfetes les necessitats materials, que segons se veien eren molt poques, i les de l’art, que, per lo que havem dit, encara eren menos.

Un cop fora del portal, quedaven darrere d’un les muralles, i se veia al davant l’antic passeig, que el componien sis rengleres d’arbres que feien tres camins; dos per a la gent d’a peu, i un pels animals i carruatges.

Al sortir del portal, qui no ha vist aquella munió de tartanes de llavors no ha vist res.

Allavors l’òmnibus no era conegut; lo cotxo era un mito que sols l’alcançaven los marquesos, i aquell vehícul lleuger trontollador i agent oficiós del mareig més terrible era el que servia per anar a Gràcia saltant tot lo passeig, de manera que el pobre viatger podia ben bé fer-se la illusió de que el sacsejaven.

Figuri’s, senyor Director, lo que serien les tals tartanes que quan n’hi havia alguna que tenia molles ho marcava en la portella molt especialment a fi i efecte de temptar els que més s’horroritaven del temut trontoll.

De lo que era la tartana un ne pot tenir ara ple concepte fent-se portar en un carretó. Conduït l’home d’aquella manera i sentint tot lo camí com si li

garbellessen lo que tenia a dins, anava passant lo passeig i podia enterar-se detalladament de quant lo constituïa.

Tancaven a cada costat la seva amplària uns pedrissos que de des de Barcelona a Gràcia només s'interrompien o trencaven de quan en quan per donar pas als reguerons que alimentaven los arrels dels arbres.

Per damunt del pedrís, rient i saltant, solien fer lo viatge los nois tot arrencant roses dels roserars, plantats també sens interrupció a cada costat del passeig, i çà i cullà hauria vist sínies, camps de blat, cases de pagès, arbredes, i tot quant constitueix lo camp, que allavores trobava el barceloní tantost havia deixat les portes de Barcelona.

Solsament a l'entrar al passeig trencaven sa monotonia, primer, lo Criadero, a on anava la gent a beure aigua amb anís, i després la font de Jesús, a on donaven xocolata i figues de coll de dama.

Aixís anava com si diguéssim vegetant l'antic passeig, no sentint més que lo trontoll de les tartanes, los renecs dels calesers i les oracions dels pocs que descalços anaven a portar un ciri a la marededéu de la Bonanova; quan tot d'una s'hi obrí lo Tívoli i los Campos Eliseos, se decretà l'*Ensantxe*, s'hi alçaren edificis, les tartanes se tornaren òmnibus, los calesins, tramvies; i en un tancar i obrir d'ulls que, la veritat sia dita, ha durat vint anys, lo passeig de Gràcia s'ha convertit en una meravella que és admiració de nacionals i estrangers quan nostra ciutat visiten.

Passar ara per lo passeig de Gràcia un diumenge, sobretot quan ja és entrada la nit, és lo més agradable que pot imaginar-se la persona més exagerada en matèria de gust.

Tot just se surt de la ciutat lo teatro de Novetats, il·luminat amb globos de gas i deixant escapar algunes notes de les òperes que s'hi canten, ja vol temptar el que en les xafogoses vetllades d'estiu té de passar l'estona i al passeig acut per a mirar a on la passa.

Al mateix costat de Novetats segueix lo Tívoli, teatro de campanya a on, barrejat amb lo cant de les granotes i el trincar de gots i culleretes de la gent que refresca, s'hi representen sarsueles la major part catalanes, sens més pretensió que la de fer esclafir la rialla a quants hi assisteixen, per més que de quan en quan ne surti alguna de mèrit.

Segueix, immediatament i al mateix costat, lo Prado Catalán, teatro també de campanya, edificat tot de fusta i en forma de circo, i aquest no té regla fixa; és universal, cosmopolita, i de des de les tragèdies de Shakespeare fins al clown del circo de cavalls, de des dels abigarrats bufos fins a l'excel·lent quadro de companyia de donya Matilde Díez, tot ho ha vist i ho ha donat a veure per entreteniment i passatemp dels atareats barcelonesos.

Segueix al Prado lo teatro Espanyol; aquest és lo lloc més espaiós, lo temple més digne que Talia i Melpòmene tenen en lo passeig; l'elegància i solidès de

sa construcció lo fan digne de la ciutat dels comtes, i quan s'hi representen sarsueles, que an això pareix estar destinat l'hermós local, bé poden dir los cantors que tenen bonica gàbia, si amb canaris o rossinyols vol comparar-los algun d'aquells romàntics que tenen un crispament de nervis cada vegada que senten dir *bufa* a la primera tiple.

Més amunt del teatro Espanyol se troba el dels Campos Eliseos, per ser lo més apartat menos concorregut que els altres, i reviscolat d'en tant en tant per alguna companyia ja dramàtica ja lírica que amb tots sos esforços no poden acabar de tornar-lo a la vida.

Basti-li lo dit, senyor Director, perquè vostè s'afiguri lo que és lo passeig de Gràcia de Barcelona quan lo vespre arriba.

Tantost comença a pondre's lo sol i los passejants diumengers van a retirar-se, uns a peu i ben vestits com poden, altres en carretelles descobertes i lluint i fent cruixir la blonda i la seda que pels costats del carruatge vessen, no s'ha vist espectacle com el que ofereix a la vista la il·luminació de tots los cafès i teatros del mai prou lloat passeig.

Globos vermells i blancs, gots de tots colors; llumets de gas que com rastelleres de perles dibuixen capritxosos ròtuls, acords de les músiques de tots los teatros i salons de ball, cants d'algun que altre rossinyol que fa el seu niu d'argila en lo brancam d'un arbre, i l'animació de la gent que va i ve, i lo remor de l'aigua que brolla de fonts i sortidors, tot fa junt tan bell veure, tan agradós concert, que jamai d'altre en voldria tot aquell qui desitgi combinar la poesia amb l'animació i vida d'una ciutat entusiasta i populosa com la nostra.

Per a gosar-la tenim aquest estiu companyies de primer ordre en tots los teatros, i en lo Prado Catalán la del Teatro Català, a on si vostè, senyor Director, se digna venir a la ciutat dels comtes, podrà veure-hi, entre altres de mellors, alguna de les produccions dramàtiques d'aquest son segur servidor i afectíssim amic Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 9 (juliol 1875), p. 6.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Barcelona, 2 juliol 1875

Estimat amic; ha passat Corpus i vostè, com a bon barceloní, no crec que ignore que, en Barcelona, i en semblant diada, fins parlen llatí les dones.

Juny ha finit i si val lo dir-l'hi, aquest mes no s'ha portat pas amb nosaltres de la manera que devia; ploviscós i variable no semblava sinó que, amb les rauxes que li pegaven, volgués imitar a la rampelluda coqueta que amb sos capritxos fa tornar boig a l'infeliç que viu de mimar-la.

Ditxós mes! Amb res podíem acontentar-lo. No semblava sinó que, atrafegat i necessitant tot son esment per a alguna cosa que feia, no volia que el distreguessen, i pagava amb reganys i males cares tots los obsequis que li dedicaven.

Deia un amic meu, xistós per cert, que aquest juny formava part d'una família que en deien l'any, que era molt desgraciada. L'antecessora d'aquesta, que era el setanta-quatre, va deixar dotze fills, i allò de veure que, pobrets, havien quedat sense pare ni mare, i que de dotze germans ja se n'havien mort cinc, i que ell, lo juny, que feia el sisè, no es trobava gens bo i ja s'anunciava la seva mort pel Calendari, lo tenia en un estat d'ànimo tan trist i abatut, que no podia sinó plorar nit i dia.

I quin plorar, Ave Maria Puríssima! Ni amb res se'l podia consolar, ni amb res se'l podia distreure.

Primerament la naturalesa va empolainar-se i Barcelona semblava un pom de flors amb sos arbres verds i ses plantes ufanoses.

Se va alegrar, ell? Què diu, criatura! Cada ruixada i cada xàfec que ens enviava era prou per a eternir un cor de pedra.

I així era en efecte; los empresaris dels teatros del passeig de Gràcia estaven tan commoguts que en la cara se'ls veia lo sentiment *desinteressat* que els causava aquell pobre mes, plorant amb tan abundoses llàgrimes la desventura immensa d'haver vingut an aquest món de penes.

Veient que era sense consol lo dolor d'aquella dotzava part de l'any, nos vàrem concertar los barcelonins i començarem a fer-li magarrufes per veure si axí el distrèiem.

No hi va haver remei de cap manera.

Primerament vàrem aixecar una barraca, al costat de les escales del port nou, frente per frente de la rambla que, figuri's si ha de fer riure, que després de ser d'allò més lletja, tapa la vista del mar i tothom la desaprova. Doncs ell, per ço,

com si tal cosa, vinga plorar a bots i barrals que los barcelonins semblàvem ja més granotes que homes.

Veient que s'acostava Corpus, "Bah!", vàrem dir, "li farem ballar l'ou a la catedral i vejam si així es calma".

Tot fou inútil.

L'ou va ballar, vàrem gastar un dineral en ginesta i cireres per a guarnir lo sortidor; lo claustre de la catedral estava ple de gom a gom d'assistents, *ninyeres* i pares bonatxots que hi portaven les criatures a braç, i, amb tot i això, lo mes, plora que plora.

Estava inconsolable.

Jo el comparava a una viuda jove i lletja que, mort son marit, bé preveu que no és fàcil que es trobi una altra persona de tan mal gust com l'infeliç difunt que, per haver-la sofert tant temps, gosa de glòria.

Vist que no hi havia medi, vàrem determinar fer sortir, no lo Sant Cristo gros, perquè per Corpus no surten Sants Cristos, però sí la custòdia, i se van combinar les processons de la vuitada del Corpus.

Que es pensen que així es va calmar lo seu dolor?

Ah! No senyors, no, de cap manera.

Varen sortir los gegants.

Ell, lo de Casa de la Ciutat, vestit de monarca d'Aragó, amb lo clatell afaitat i portant a la mà un pergamí que molts asseguren que era unes escobertess de Fleury; ella, la pubilla, a l'última moda, amb lo vestit de seda blau i rosa i la mantellina blanca, rodoneta, airosa, com la porten ara les nostres més elegants senyoretetes.

Ni per aquestes, com diria un castellà que comencés a xarrot[e]jar la llengua dels nostres pares.

Lo mes de juny, trist i apesarat, no podia consolar-se, i lo seu plor ens feia veure peuets bufons, ens posava fets uns xops, feia los carrers intransitables, reverdia los arbres, ens feia malbé les botes, feia vendre paraigües, donava ufania a les flors i ens omplia de fang los baixos de les calces.

Llavors se cregué del cas tenir que recórrer a medis extraordinaris.

Cridaren an En Soler i Rovirosa, que com vostès ja deuen saber és lo pintor escenògrafo del nostre Teatro Principal, i se li encarregà que vestís los gegants de Santa Maria.

Regonegut lo bon gust de tan il·lustrat artista, no hi ha perquè dir que els gegants aparegueren fent l'admiració de tothom.

Ell anava de rei Salomó, ella de reina de Saba i tan ricament i pròpiament vestits que els badocs no es cansaven de mirar-los.

Penseu tal vegada que aixís ja va recobrar l'alegria lo desdixat juny?

Ni això ni molt menys; plora que plora, seguia essent lo protector de les granotes en los reguerons, i dels caps grossos que volien arribar a ser-ho en les carreteres.

Ni los gegants, ni las processons, ni les nostres donzelletes que per anar-les a veure guaitaven emperifollades per balcons i finestres, ni les venedores de ginesta, ni los que peguen empentes pel curs, ni els jovenets tontos que tiren anís de puça incomodant a les noies, ni els que aprofiten aquestes confusions per a saber a quina hora han robat un rellotge; res va poguer tornar-li l'alegria, tan desitjada per cerers, perruquers i quants se guanyen la vida amb les passejades que la nostra religió catòlica fa donar cada any al Santíssim, durant la llarga vuitada.

Figuri's la resesperació del noi ja arrissat i amb lo caramello a la boca en lo moment en què li queia la primera gota al nas.

Figuri's quin fóra l'estat d'ànimo del Santjoanista que té la casaca vermella tot l'any guardada, i que un dia, un trist dia a l'any que pot lluir-la, se troba amb què l'ha de desar, sens que hagi pogut mostrar amb ella sa gentilesa.

Figuri's les noies que busquen nuvi, los nuvis que busquen noia, los camàlics que duen los gegants, lo qui té una creu de Carlos III que esperava semblant ocasió per a ensenyar-la... Vaja fou tanta la ira que ens encengué al veure que aquell més infame, per entregar-se a la seva pena no respectava ni al mateix Déu que l'havia fet, representat per la sagrada Custòdia que sortia a mostrar-se als fidels, que los clams arribaren a on devien, i lo cel indignat lo tregué de l'any amb una pedregada que ens en recordarem tots los dies de la nostra vida.

Veritat és que ho pagaren les collites i els arbres, que no hi tenen cap culpa; però no hi fa res: la veritat és que el juny morí a cops de pedres d'aquelles que l'endemà les gacetilles diuen que eren grosses com *huevos*, i com d'ençà d'allavors està serè, compto, ajudant Déu, que, si va seguint així, podrà complaure més a mos lectors la revista del juliol, i vostè trobarà un xic menys aigalida la correspondència d'aquest son segur servidor que salut li desitja i S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 10 (agost 1875), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 28 juliol 1875

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic; sabrà com (forma clàssica) sabrà com los barcelonins ens tornem granotes; tres mesos fa que no he sortit de casa sense poguer dir que almenys no m'haja caigut una gota al nas.

Los mateixos vells que viuen fa mig segle a Barcelona no recorden haver vist un estiu com aquest.

Tant és així, que los empresaris dels teatros d'estiu no tenen més boca per a maleir-lo.

Los que tenen barraques de banys estan que treuen foc pels queixals; però no hi ha remei, l'aigua l'apaga, i, mentres ells van renegant, lo cel va fent xiuxiu, i més sembla que siguem a l'hivern que no pas al fort de la canícula que estem travessant ara.

Si almenys això ens apagués lo foc de la calor, consol seria; però ca! Plou avui i al següent dia lo sol deixa anar uns raigs que semblen coets i piules.

Mes, si bé fa calor, lo dia que no plou té el vespre que és poc o molt més fresquet, i aleshores se pot sortir de casa i anar al passeig de Gràcia, a on los empresaris, per tristos que estiguen, alegren les orelles dels barcelonins vulguen no vulguen, i veliaquí que aleshores los barcelonins se diverteixen.

En quant a això de divertir-se, si vostè és fill d'aquí, ja sabrà que els barcelonins ne sabem la prima.

No he vist terra a on la gent se divertesca més.

I com per altra part lo qui vulga passar l'estona agradable no necessita gastar ni un xavo, veliaquí que resulta que en aquesta terra tothom està de broma i se diverteix de franc.

I dic de franc perquè qui vulga pot provar-ho.

Se conta d'un pagés que va venir-hi a passar uns quants dies i se'n va anar embabiecat al considerar que les diversions, que eren allò amb què ell comptava esmerçar més capitals, no li havien costat ni mitja malla.

Efectivament; aquest ram s'ha posat de tal manera a Barcelona que ni temps queda per gosar de tantes diversions com s'hi troben, i amb tot, si es vol, sens haver-se de ficar per re la mà a la butxaca.

Bé és veritat que com que ningú pot viure de l'aire del cel, algú deu pagar-ho; però és lo cert que si un s'hi empenya, aquest algú no serà ell mai de cap manera.

Escolti com vaig a detallar-li, i digui'm si hi ha exageració en lo dit fins ara.

Afiguri's que a vostè li agrada la música. Doncs bé, vingui a Barcelona, i sens moure's de casa la sentirà en totes les formes i de totes les maneres que puga afigurar-se, perquè, dessota del balcó de casa de vostè, s'aturaran pianos, harmòniums, orgues, orquestes de francesos o italians, colles de cegos, i sonaran, i alguns sonaran bé, i vostè, si té prou cor per no contestar-los quan li demanaran diners amb la gorra, sentirà la música de franc i sense compromís de cap espècie.

Afiguri's que a vostè li agraden los focs artificials; se'n va al passeig de Gràcia, i, sense pagar los dos rals que en lo *Prado* o los *Campos* fan pagar de veure'ls, s'assenta en un pedrís del passeig, i des d'allí els veu sens costar-li un quarto.

Afiguri's que li agrada sentir òperes: com que els teatros d'estiu estan construïts de manera que tot se sent des de fora, no fa sinó que s'assenta en un pedrís del passeig i allí el recreen tot lo vespre, també sense que li costi un quarto.

Que vostè diu: «Oh! Que això no m'agrada perquè a mi l'òpera no sols me plau sentir-la, sinó també veure-la». Corrent; no ha de fer més que acomboiar-se amb una família que la noia tinga promès, i com a Barcelona és moda que l'infeliç pagui, ell pren entrades i butaques per a la família i tot los seus coneguts, i vostè veu i sent l'òpera també sense costar-li un quarto.

Afiguri's, i ara ve lo gros, afiguri's que vostè vol estar abonat tot l'any de franc a algun teatro, sia el que vulla; no ha de fer més que reunir-se amb quatre companys i fundar una societat titulada Holofernes, Serrallonga, Palomita, o Julio Verne.

Un cop la tinguen fundada, jo li diré del modo que va la cosa.

Los empresaris de tots los teatros de Barcelona fan los següents tractes:

Diuen als fundadors: «Vostès procurin que vinga gent al teatro regalant les localitats, i tot lo que passi, suposem, de dos mil rals, serà per a vostès».

Los socis fundadors queden en fer-ho, si ho fan guanyen; si no ho fan, com que han d'anar cada vespre al teatro per a combinar les funcions van al teatro de franc.

I veliaquí com a Barcelona se pot estar abonat a tots los teatros sense que costi ni mitja malla.

Ara no li dic res de la delícia de què gosa, també sense costar-li un quarto, quan a la nit se desperta i sent que en lo carrer fan una serenata a la bailarina, que viu an al pis de sobre de casa seva, o a la tiple del Liceo que viu a la cantonada.

Sens anar més lluny, ara miri si n'hi ha, de diversions: totes de baldes.

Se pot anar a l'Audiència a veure lo magnífic quadro d'En Fortuny que la nostra Diputació, amb un acert que l'honra, ha comprat a la desconsolada viuda del malogrart artista.¹

¹ Es refereix a *La batalla de Tetuan*, actualment al Museu Nacional d'Art de Catalunya (Barcelona).

Se pot anar a l'ensantxe a veure lo convent que per a les monges de l'Ensenyança ha construit la Societat Catalana General de Crèdit.

Se pot anar al Parque de la Ciutadela, que està ja acabant-se i comença a fer goig, i tot anant-hi se veu lo mercat del Born, obra que honrarà a Barcelona per lo grandiosa i ben ideada.

A l'únic lloc que no sé que s'hi puga anar de franc és als Campos Eliseos, a on hi treballa, o, mellor dit, balla una bailarina anomenada la Suchi, que és una notabilitat en lo seu ram.

Dos balls ha posat en escena: en lo primer anomenat *Pietro Micca*, ja va demostrar fins a quin punt arribava en l'art coreogràfic; en lo segon, *La Giocolera*, ha superat les esperances que havia fet concebir en lo primer.

Ja ho sap, doncs, digui a los nostres compatriotes, que, fora veure la Suchi, veuran de franc a Barcelona tot allò que, ans d'anar-se'n, si ja fa alguns anys que en sortiren, els costava un ull de la cara, i que mai com avui havia sigut certa aquella segona part de la cançó que diu:

Sona o no sona,
Barcelona és bona.

Sens més que dir-li, se despedeix de vostè son afectíssim segur servidor i amic
Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 11 (setembre 1875), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Barcelona, 27 agost 1875.

Molt senyor meu i amic; commogut, trastornat encara, prenc la ploma per a comunicar-li la nova d'una desgràcia immensa.

Vostè i tots los meus lectors la sabran, sens dubte. Lo fil d'aram del telègrafo no es descuida mai de portar a tots los extrems del món l'eco de les grans catàstrofes, i poques ho mereixen tant com la que avui és objecte principal de la meva carta.

Me refereixo, com ja haurà comprès, a la voladura de l'*Express* en lo moment en què s'acabava de carregar de bombes, granades i municions de guerra per a dur-les al siti del castell de la Seo².

Dies han passat des d'aquell en què succeí la gran desgràcia i encara els barcelonins tremolem al recordar-la.

La naturalesa, si la consideréssim com a ser, seria tan cínica i despiadada, que odi i no més sentiríem nàixer en nostres cors en contra d'ella.

Lo dimarts, dia disset de la setmana passada, fou un dia com qualsevol altre, tal volta encara més bonic i més plàcid, i amb tot era un dia que de les seves hores, del seu temps ne tenia part per ocupar-la amb la gran desdita.

Recordo aquell dia i un somrís amarg obre els meus llavis.

L'home té pretensions molt estranyes.

Fet a imatge del Criador i sentint-se a cada punt que ell és lo rei de la creació, s'infatua i no sembla sinó que vol que, quan té una pena, tot quant lo volta acompanyi lo dol que sent en la sua ànima.

Això em passa a mi.

Me sembla que si el dia en què ocorre una gran desgràcia, està ben núvol i la naturalesa dóna a tot un bany de tristesa, la desgràcia concorda amb lo trist de la naturalesa i trobo un consol inexplicable en tot lo que em volta.

Me sembla que el sol i la lluna i les estrelles i tot pren part en la meva pena, i a mi m'agrada que tothom me planyi quan jo pateixo.

Però la veritat és que aquest consol l'he tingut molt poques vegades.

² Es refereix a la Seu d'Urgell. Per a més informació: *La Ilustración Española y Americana*, 30-VIII-1875, p. 123.

Lo poble, que, com sabem, és molt impressionable, sent tant la necessitat d'aquesta idea que sempre diu que ell no ha vist mai cap dia de sentència que no estigués núvol.

Ho diu; mes s'equivoca.

Jo he vist molts i molts dies de sentència fent un sol brillant com mai i reflectant-se en tota la naturalesa l'alegria més pura e infantil que puga imaginar-se.

Això és lo que succeí lo dia de la catàstrofe del vapor *Express*.

Lo sol era brillant, l'alegria més pura se manifestava en tot, i de moment lo soroll d'una explosió monstruosa, sorprenent a tothom, nos féu donar un crit d'esglai que el recordaré tots los dies de la meva vida.

Me trobava a casa quan succeí lo fracàs.

Al sentir-se el soroll, tan terrible va ser, que vaig quedar un moment sense poder dir paraula.

Al tornar en mi vaig córrer al balcó, que és lo que més naturalment acudeix en semblants casos, i ja tots los veïns del carrer havien fet lo mateix que jo amb tota llestesa.

—Què pot ser, això? —nos preguntàvem los uns als altres.

—Una caldera de vapor que ha reventat —deia un.

—Los carlins que entren a Barcelona i tiren canonades —deia un altre.

—Lo polvorí de Monjuïc que ha volat —deia un tercer. I així donant a la imaginació totes les voltes possibles se despatxa cada u a son gust sens que deixés satisfet res de lo que es deia ja que no era la certesa mateixa.

Per a sortir de dubtes me'n vaig anar al moment cap a la Rambla.

Allà la gentada era immensa i se veia que encara ningú tenia certitud de lo que havia succeït.

Miraven uns un núvol que prenien per fum, i asseguraven que per lo color d'aquell fum no cabia cap dubte de que era la fàbrica de gas lo que havia esclatat amb tanta fúria.

Miraven altres un tros de cel rogenic i deien que devia ser un gran incendi que s'havia declarat després de l'explosió, i tots s'equivocaven.

Un amic meu que baixava de la muralla del mar nos digué que aquell soroll que havíem sentit era el de la voladura del vapor *Express* carregat de bombes i municions que es tenien de portar a Cette.

Sentit això, correguérem a muralla.

Lo quadro que es presentà a nostra vista glaçaria d'horror a la més freda naturalesa.

Una flamarada immensa s'aixecava com una serpent de foc del centre de la nau, i un terrible foc granejat que mai parava, nos deia que una a una anaven rebentant les bombes i granades que el barco contenia.

En aquell moment ja algú que arribava de la Barceloneta anava detallant punt per punt la catàstrofe.

—Jo ho he vist, deia un; passava per dalt de la Riba després que casualment havia vist les caixes de municions pròximes a carregar-se, quan un soroll com no he sentit en ma vida, me féu fer un salt d'esglai, i al moment una flamarada immensa barrejada amb cadavres i membres humans, i estelles de barco, i ferros de quintes de pes, que volaven com hauria pogut fer una palla, m'han esglaiat de tal manera que a no haver-me auxiliat en una casa de la Barceloneta hauria caigut desmaiàt.

De tal manera s'anuncià la terrible desgràcia.

A l'anunci d'ella tothom havia volat a on poguer saber clarament lo que succeïa i la muralla del mar estava plena de gom a gom mirant com s'anava cremant lo vapor.

Tota la tarda va durar, i tals eren los detalls que de l'explosió es referien que trencaven lo cor de totes veres.

Los consignataris estaven dins del barco i havien mort.

Gent empleada en la càrrega havien desaparegut que ni ningú sabia si esmicolats s'havien repartit pel mar.

Un cadàver anà a parar a mig quart de distància.

Setanta o vuitanta se conta que, entre morts i ferits, són les víctimes que féu la desgràcia.

Després se sapigué que la major part deixaven fills i família en la major misèria, i vostè ja sap lo que en aquests casos és Barcelona.

Al moment s'obriren subscripcions, al moment s'arbitraren medis per a socórrer a qui ho necessitava.

Funcions teatrals, concerts, grans balls, tot a benefici de les víctimes de l'explosió, se junta, i efectivament se logra reunir allò que en los primers moments se necessita, per a sortir de l'agòbio.

Passat aquest primer ne vindran d'altres, i jo, senyor Director, encara queestic segur de que l'avís sobra i sobra la súplica, li prego vegi si entre els catalans que hi ha a Amèrica se pot fer alguna cosa a favor d'aquests desventurats que després de tenir que plorar la mort espantosa de qui més estimaven se troben reduïts a la misèria per faltar-los qui per tots treballava.

És tan dolç consolar penes! És tan bonica la caritat exercida en moments verdaders, que no dubto que els meus compatriotes escoltaran la veu de vostè. I correran alertats³ a socórrer a les víctimes del treball amb què es guanyaven la subsistència.

No tinc més que dir-li per avui.

Res puc escriure que no sia donant voltes a l'entorn de lo mateix.

3 Imprès "alernats".

Se despedeix doncs fins al següent correu aquest son servidor i amic.
Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 12 (octubre 1875), p. 6.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Barcelona, 1 novembre 1875

Molt senyor meu i amic; entre lo molt bo i poc dolent que hi ha a la nostra terra, dóna d'en quan en quan angoixa a tots los cors honrats la passió de l'enveja, desgraciadament no continguda com deuria ser-ho un sentiment tant reprobable.

Allò d'aquell adagi castellà que diu: "Nadie es profeta en su tierra" per tot deu verificar-se; però dubto que enlloc com a Barcelona sia una veritat tan palmària.

He llegit més de dues vegades los elogis que altres capitals de província d'Espanya i de l'estranger dediquen a sos fills, agraïdes de que aquests hagen fet lluir la pàtria, ja en una expedició científica, ja en un certamen a on han provat la força de son talent.

No fa molt vaig llegir la rebuda que es va fer a un fill de Saragossa que va guanyar a Madrid les oposicions d'una càtedra. Lluminàries, músiques, res se va plànyer per a demostrar al fill de la immortal ciutat lo gust amb què sos compatriotes havien vist son lluïment, que, per la part que els ne tocava, van considerar-lo com d'ells mateixos.

Aquí no, aquí passa tot lo contrari.

Hi ha dintre de nosaltres un esperit tal de destrucció que nos matem (moralment parlant) sense pietat, i si algun mèrit poguéssim tenir als ulls dels estrangers, desapareix per complet destruït per nosaltres mateixos, abans de que arribe a son coneixement lo fruit dels nostres ingenis.

Aquesta idea m'ha fet ocórrer la lectura de la crítica que dels Jocs Florals d'enguany fa *La Renaxensa*⁴, periòdic que es diu catalanista i que assegura haver-se instituit per a afavorir lo renaixement de la nostra literatura.

No es crega que ho diga per mi, que, naturalment, havent obtingut quatre premis i dos accèssits, só qui més principalment pago la festa en la citada revista: jo ja sé que só l'últim dels poetes catalans i molt difícil és que les meves poesies obtinguen llor; comprenc per lo tant que el despiadat crític les trobés dolentes, mes hi ha en la manera de dir-ho un intent tant deliberat, un afany tant viu i frenètic de rebuscar defectes i no voler veure res que els compense, que ell mateix compregué que no podia fer la crítica sens abans dir i assegurar que no em tenia cap odi, lo qual, una vegada llegida la revista, no hi haurà ningú que ho crega.

⁴ *La Renaxensa*, any V, nº 22, 31-VIII-1875, p. 260. Firma la crítica Joan Sardà.

Jo li perdono i ho lamento; no per mi, per la naixent literatura que tot just compta disset o divuit anys de vida i ja està dividida en bandos de la *a* i de la *e*, en partits adherits a determinades persones i en odis que res de bo poden dar-nos.

Per què ser així?

Per què no admetre a tothom qui de bona voluntat vulga entrar en nostre cercle apreciand-lo per lo que valga i no oblidant mai que una literatura la componen tots los gustos i que res hi ha despreçiable dintre d'ella mentres que literari sia l'intent que duga?

En la toia és molt cert que hi llueixen l'esplendorosa rosa, la retallada dàlia i l'ufanós lliri en primera ratlla, mes bon paper hi fa, bé la lliga i millor la compon la senzilla murtra i la verda mata que sembla despreçiable a primera vista.

Tant és així que, encara que sia un xic violent lo salt, bo és que parle d'un succés literari que ha presenciât Barcelona i que corrobora una vegada més la meua manera de pensar en aquest assumpto.

Parlo de la primera representació de la comèdia del distingit poeta català D. Josep Maria Arnau, intitulada: *Dones!*

És un quadro de costums senzillíssim que va entusiasmar al públic amb les moltes qualitats literàries que l'adornen.

Nosaltres, partidaris de que el teatro, a més de forma, tinga fondo, i encara més que aquesta segona qualitat ressalte damunt de la primera, sembla que deuríem ser detractors d'aquesta mena de literatura. Doncs no és així.

Nosaltres admirem i posem en primer lloc lo geni dramàtic de Shakespeare, mes també, encara que creguem que ni poden comparar-s'hi, apreciem a Moratín, aplaudim a Bretón i creiem no solament que caben a dins d'una literatura, sinó que hi farien falta.

Baix aquest concepte, doncs, apreciem la comèdia del senyor Arnau i l'estimem molt i molt, que si mèrit té commoure lo cor de l'espectador amb grans sentiments i catàstrofes, també en té i molt entretenir-lo amb senzilles trames i tipos copiats del natural amb l'exactitud amb què el senyor Arnau sap fer-ho.

L'última comèdia que ha posat en escena ha tingut un gran èxit.

Això prova fins a quin punt lo citat escriptor sap manejar lo xiste i cap dubte queda de que entre els moderns poetes catalans ocupa un dels primers llocs.

Dones! se titula la bonica producció que ens ocupa i s'enreda i arriba a son desenllaç sense més elements que sis personatges, los únics que surten a la comèdia.

Un marit, molt bon fill, per no separar-se de la seva mare, hi viu amb la seva esposa. Al mateix temps la germaneta d'ell, soltera, malcriada, i fent ali amb la vella, ha declarat guerra a la jove esposa de son germà. Aquesta que es veu martiritzada no pot aguantar més, esclata, i de pensar és l'infern que es produeix

amb elements tant discordes, i los xistes i les situacions còmiques a què dóna lloc un enredo d'aquesta naturalesa. Juguen ademés en la producció un cosí de la mortificada esposa i un antipàtic i vell procurador que s'enamora de la jove.

Amb aquests elements ha sapigut fer lo senyor Arnau una comèdia que l'honra i que jo com corresponsal de LA LLUMANERA no puc deixar de dar a conèixer fins allà on puga a sos lectors que desitgen saber bones noves de les glòries de la nostra estimada terra.

Un altre dia, senyor Director, n'hi daré altres potser d'interès més general, però no més importants sens dubte que les que acaba de comunicar-li son servidor i amic.

Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 2, núm. 13 (novembre 1875), p. 2.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 6 de maig 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic; gros ha sigut lo meu content quan he sabut que LA LLUMANERA, encesa per vostè en Nova York, tornaria a derramar los raigs de sa llum des de la ciutat, centre de la civilització moderna, fins al pla de la Boqueria de la antiga Barcelona, centre de l'escalfor patriòtic català, que, enmig de les remogudes cendres, deixa anar d'en tant en tant alguna espurna.

Aixís ho deu fer; que cremi aqueixa llumanera, que mostre amb sa llum, sisquera pàllida, lo que fórem i lo que som, lo que valgué la nostra pàtria, lo que val, i ajudant Déu, lo que valdrà, si nosaltres i, després de nosaltres, la joventut que ara puja, fem tot quant estiga de nostra part per a millorar-la i tornar-la, no a son antic esplendor, perquè poc fóra ara que ja veiem fins a on podem arribar, sinó posar-la en lo lloc que li correspon al cap de la civilització, per sa riquesa, per los fruits de sos camps, per lo talent de sos fills, i per les infinites joies que, amb amor immens, li ha condonat la mare naturalesa.

Aixís, doncs, posem-hi tots la nostra part; contribuïm-hi, cada u amb lo que puga, i sien los rajolinets d'oli que jo tiraré a LA LLUMANERA per a què sempre cremi, les correspondències que li remetré d'en quan en quan.

Aquí, per ara, gràcies a Déu, tots bons.

Si no fossen los trastorns que ha ocasionat la presentació a les Corts dels presupuestos del Sr. Salaverría, algun que altre dia nuvolot, i los punts negres, millor dit topos, que es veuen en l'esdevenidor, estariem alegres com unes pasqües.

I no ho estariem; ho estem amb tot i això.

No sembla sinó que el bon humor i l'activitat catalana no poden parar mai, i mentres succeeixen desgràcies i més desgràcies, diem com Galileu a sos botxins: *E pur si muove*.

Digau sinó l'animació que, enmig de l'immens terrabastall, ni defalleix ni minva gota, i desdixes o no desdixes, és lo cert que diumenge que ve se celebrarà la festa dels Jocs Florals que enguany promet ser lluidíssima; que tenim dos teatros d'òpera (lo Principal i el Liceo) *de primo cartello*; que el teatre català segueix concorregut com sempre, i que aquest any seran segurament sis los teatros que funcionaran en lo passeig de Gràcia.

Això, i si tant convé res més que això, ¿no diu amb clares veus quin és lo caràcter català i quina la importància que entre les primeres ciutats del món va adquirint l'antiga Barcelona?

Dos teatros d'òpera *de primo cartello!* Per ventura los han tingut mai París, Londres ni Sant Petersburg?

A més del teatre nacional castellà, tenir-ne un d'original amb la llengua de l'antic principat, i veure-hi lluir actors i autors i haver ja prosperat fins al punt de que tots los gèneres s'hi han representat amb èxit, és vanaglòria de que pot alabar-se en lo món cap altra província?

Tenir un teatro original, característic, genuí i propi, ... en una paraula: tenir una ciutat lo que hi ha més d'un regne que no ha pogut tenir encara ¿no dóna idea d'un geni d'empresa i atreviment del qual se'n presenten poques mostres? Cert que sí. Cert que sí, i advertesca's que la glòria de que això passi no és sols de certes i determinades persones, és de tothom, és de tots, és del caràcter català, perquè bé podrien autors i artistes i empresaris invitar a tal moiment si després lo públic se mostrés fred i apàtic; se produiria l'efecte de los crits en un desert, que tots paren en què si l'eco els repeteix, al lluny se perden perquè ningú els contesta.

Si LA LLUMANERA tan sols degués fer llum a Barcelona, ociós seria fer notar lo que veiem de sobres; mes ja que sa claror tan lluny arriba, ja que gent que tal volta ens desconeixen per complet han de llegir qui és Catalunya, precis és que ho diguem amb tota força per a glòria de la pàtria que nos toca enaltir sempre.

Baixant ara del punt de vista de les consideracions al terreno de lo que passa i mereix ésser mencionat, no puc deixar de dir-li que ha sigut extraordinari l'èxit que ha lograt en nostre teatro principal l'òpera *Aida* del mestre Verdi.

L'autor de l'*Hernani* i del *Nabucco* ha posat amb aquesta última obra lo segell a sa reputació: inspiració sens límits, dolces melodies, instrumentació de primer ordre, res d'això falta en l'última obra de l'immortal mestre.

Lo senyor Bernis, empresari del teatre, se fa ben voler i aplaudir de tothom per l'activitat que demostra, i bé es pot gaudir Barcelona de que un empresari català és qui li ha fet sentir per primera volta l'última obra de Verdi.

No dec cloure esta carta sens fer notar fins a quin punt devem enorgullir-nos de dos de nostres compatricis. Lo mestre Goula i lo mestre Dalmau, directors, lo primer del teatro de Santa Creu i lo segon del Liceo, s'han elevat amb la direcció de les dues orquestes fins a on no havien pogut arribar ni els millors músics estrangers que havem vist a Barcelona.

Tres i quatre voltes durant la representació de l'*Aida* és cridat lo senyor Goula a l'escena i les mateixes demostracions logra lo senyor Dalmau en lo Liceo al caure lo teló en lo segon acte de la *Traviata*.

I bé que ho mereixen; ni s'ha vist mai més delicadesa ni més acertada direcció, i bé cal que los catalans premien amb picaments de mans als que amb sos noms han honrat lo de la nostra pàtria en l'estranger, i com lo senyor Goula, han rebut fins obsequis de soberans que han reconegut son indisputable mèrit.

Sens més que dir-li, senyor Director, i desitjant que un altre dia pugui ser com avui, lloadora ma correspondència, se despedeix aquest son servidor i amic que desitja complaure'l i S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 14 (juny 1876), p. 1.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 2 de juny 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic; acalorat al tornar a casa de donar una volta per l'antiga ciutat dels comtes, m'ha ocorregut un pensament, que no sé per què, essent vell, ha tingut lo privilegi de fixar-me.

Una relació d'idees ve a ser com una cadena, cada idea és una anella, i, una després de l'altra, van passant davant la vista de la imaginació fins que al fi la cadena es trenca.

Per què es trenca?

Ningú ho sap.

La cadena comença a passar:

Primera anella: suo. Segona: perquè fa calor. Tercera: som a l'estiu. Quarta: tot just som al dos de juny. Quinta: doncs tens d'escriure l'epístola per a LA LLUMANERA.

I aquí la cadena s'és trencada, he agafat la ploma, m'he posat un paper davant i he demanat a la imaginació una altra cadena, una altra relació d'idees, que, ordenades, me produïssen l'epístola que estic compromès a escriure-li.

De colze sobre la taula i de cap damunt la mà a on tenia la moderna ploma d'acer, he començat a esperar que la primera idea complís lo pensament, que la relació comencés a formar-se, que aparegués la primera anella de la cadena.

La cadena tornava a ser la mateixa que ja s'havia trencada.

Los anells: la calor, l'estiu, juny...

Quin aspecte tan diferent és lo de la Barcelona de los nostres dies, comparat amb lo de la Barcelona de trenta anys enrere!

Ja tinc la primera anella.

Ja pressento que, una després de l'altra, aniran apareixent totes les que es necessiten per a ser prou llarga la cadena.

Ja veig formar-se la relació d'idees.

Ja tinc la carta.

Trenta anys enrere coincidia la mort del mes de les flors amb la de l'animació i la vida d'aquest grandió centre.

Los teatros se tancaven; quedàvem condemnats durant tres mesos a no veure res que ni d'art tingués sombra, i altra diversió no es conexia que la de passejar lo diumenge per la Rambla i passeig de Gràcia.

Ara també los teatros se tanquen, és molt cert; mes se'n tanquen tres i se n'obren sis, i a l'arribar l'època que en altre temps era la indicada per no anar-hi ningú, ara arriba la marcada per anar-hi més gent que mai.

No sembla sinó que per una llei de compensació justíssima se verifica lo mateix que abans, sinó que està en diferenta forma.

Abans, si això pot dir-se, los teatros anaven an els jardins: ara anem a los teatros i los trobem plens d'arbres i de flors: los jardins han vingut an els teatros.

Abans, a l'arribar l'estiu, la gent d'algun haver fugint de la tristesa que dóna una ciutat sense cap mena de diversió, sortia a fora; ara la gent de fora, veient que hi ha tanta diversió a ciutat, sense que per això hi faltin arbres, plantes i flors, se'n ve a dins.

I aixís Barcelona a l'arribar l'estiu d'ara guanya en animació i alegria lo que perdía a l'arribar l'estiu d'abans.

I la vida, l'animació que recobra, és exhuberant, esplèndida, sobremanera expansiva.

No sembla sinó que durant l'hivern ha anat bebent gota a gota lo nèctar de sa alegria, i, a l'arribar l'estiu, ja ubriacada, esclata i pertot ressona lo tro immens de les seves llargues riallades.

Digasse'ns sinó, si és possible major follia que la que exalta a la noble ciutat cada vespre d'estiu al derramar-se per lo passeig de Gràcia.

No és cosa que té de fer guaitar per força lo somris al llavi lo de sentir-se, tot a la vegada, lo compàs vertiginós d'una polca que es toca i balla en lo saló del Prado, la cadència dolça i suau d'una romança de la Lucia que es canta en lo teatro de Novetats; l'“Aguanta cachete i calla” d'una sarsuela que es canta en lo Tívoli i lo crit estrident d'un tràgic italià que s'eriça de cabells i s'estira de braços en los Camps Elíseos?

Cosa és de riure i molt se riuria si la idea fixa que a un punt determinat porta a la gent que van pel passeig de Gràcia no preocupés fins al punt de no adonar-se de tal algaravia.

I, mentres això succeeix, records històrics tradicionals, moïment modest i senzill, fesomia particular de l'antiga Barcelona, què vos heu fet? A on sou?

Font de Jesús, a on pares? Soterrada dessota d'un dels palaus de l'*Ensantxe* a ta mateixa tens de contar-te els dies de glòria que, després d'haver admirat pel camí quatre o cinc sínies, venien a dar-te aquells parroquians que, de bon matí, donaven dessota dels teus arbres compte i raó d'un xocolate, una dotzena de figues de coll de dama i un got d'aigua clara i cretallina que regalava la vista.

Font del *Criadero*, a on ets? Arraconada, avergonyida de veure's admesa per caritat en lo *Teatro Español*, sembla que ni a piular gosi, i se veu reduïda a complaure assistents i criades amb lo doll cretallí de ses aigües, ella que havia vist orgullosa anar-hi los primers capitalistes de Barcelona, en aquell temps, en què era un crim l'anar al cafè, i no desdenyar-se de pendre una paperina d'anís de quarto, a comte del qual, l'home que l'anís despatxava, fiava a l'honradesa de l'assedegat un got de vidre verd, que més propi semblava per a encendre-hi una xinxeta.

Pou de sant Gem, què t'has fet? De tu qui se'n recorda? Com has sucumbit a la llei del progrés que canvia tes galledes per uns càntirs d'aram, i després los càntirs per una bomba de mà que faça rajar al got l'aigua fresca i saludable que omple de falsia les juntures de tes parets!

Què s'han fet los enamorats que dessota ta parra aprofitaven los instants en què la mare anava a tornar lo got a la taula?

Ara els trobaràs assentats a les cadires del Tívoli aprofitant los moments en què, embabiecada, la mare escolta una relació picaresca de les sarsueles que allí es representen.

I aquella vida que dèbilment donava abans mostra de ser tal en lo *Criadero*, font de Jesús, pou de sant Gem i passeig Nou, avui està condensada en lo començ del passeig de Gràcia, i si alguna nit dels estius d'abans pot compararse a les dels estius d'ara, era la de Sant Joan que qualsevol que vinga avui a passar lo temps de les calors a Barcelona creurà que la gosem cada dia.

Se m'ha trencat la cadena.

Sens més que dir-li per avui, se despedeix, senyor Director, fins al correu vinent aquest son amic i director Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 15 (juliol 1876), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 1 de juliol 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: no es crega que l'encàrrec de corresponsal sia bufar i fer ampolles, sinó que és bufar i esbufegar-se, acabant moltes vegades per no fer l'ampolla, ja que això ve a ser lo no conseguir l'objecte que un hom se proposa.

Perquè, dit sia amb tota claredat, què passa a Barcelona que valga la pena de veure's en lletres de motllo? Molt passa que amb lletres d'or i fins en marbres mereixeria ésser escrit; mes això ja ho he dit als lectors de LA LLUMANERA en anteriors correspondències, i per força ha d'acabar, essent cançó de l'enfadós la que sempre es canta.

Que los catalans som gent com sa⁵, que Catalunya és la terra privilegiada, i que tinc, no por, sinó goig de que havem de parar en gran cosa, exceptuant-ne lo qui escriu aquestes incorrectes ratlles, ni cal dir-ho, ni crec que sia necessitat evidenciar-ho quan los fets ho expliquen.

Perquè, figurint-se, a València, ha guanyat tots los premis oferts a qui millor compongués tres composicions musicals de distinta índole un sol subjecte, ja no cal que preguntin de quina terra és. Lo certamen de València ha sigut anunciat amb la deguda anticipació, de totes les províncies d'Espanya hi han concorregut mestres de primer ordre; però el qui ha guanyat los premis, i més, lo qui los ha guanyat tots, ha sigut lo mestre Pedrell, català, fill de Tortosa, i per lo tant, un més dels notables de nostra pàtria, que ens honren amb son saber i la força portentosa de son geni.

Lo primer premi de la darrera Exposició espanyola donat a un petit quadro que se titula: "El toque de oración". Qui dirien que l'ha guanyat? Pensin, i a veure si ho endevinen. Un andalús? No. Un castellà? Menos. Un valencià? Tampoc. Els ho diré perquè no cavil·lin més: l'ha guanyat un català que es diu En Modest Urgell, jove amb qual amiatat m'honro, i que, com en Pedrell i tants altres, ha sabut posar gloriosament la seva pedra a l'edifici del nostre esdevenidor i eterna fama. D'aquí en avant quan se tracte de certàmens i premis, ja no caldrà preguntar qui té de guanyar-los.

I cuidado que lo no premiar a un català té males bromes.

Lo periòdic *Il·lustració espanyola i americana*, que amb tant aplausso de tota Espanya se publica a Madrid, obrí un certamen, segons lo qual devia premiar-se lo millor dibuix que es presentés figurant una allegoria de la pau; i aquesta

5 Del francès "comme ça".

vegada, no guanyà el primer premi un català; lo guanyà un altre, pintor d'una altra terra, al qui jo no negaré el seu mèrit; mes ha succeït que al publicar-se lo sobredit dibuix, tots los que conexiem lo quin al tal certamen havia enviat don Tomás Padró, convinguérem en què, a ser nosaltres del jurat, hauríem canviat los premis de segon a primer i de primer a segon, resultant aixís plena justícia a favor del senyor Padró, al qui lo vot general del públic hauria premiat en aquest concepte.

Aquest senyor Padró no crec pas que sia necessar-hi dir-los qui és: fill de Barcelona, català de cor i un altre dels que amb sos afanys contribueixen a la glòria de la terra.

No vull, ni puc, ni dec acabar aquesta carta sense parlar-los d'un altre de nostres compatriotes que no tinc cap dupte de que nasqueren per a contribuir a la fama nostra.

És aquest lo jove don Josep Feliu i Codina.

Ja en èpoques passades havia valorat amb sa col·laboració drames del qui escriu aquestes correspondències; escrigué després dues novel·les (*La Dida* i *Lo Rector de Vallfogona*), i en les dues demostrà qualitats especialíssimes d'excel·lent narrador i millor poeta, i ara, últimament, ha escrit una comèdia catalana de màgia⁶ titulada *Lo Tamboriner*, que no tinc pas cap dupte de que obtindrà un èxit extraordinari: té novetat, poètiques formes, i està escrita amb tan agradós i festiu llenguatge, que no dubto que atraurà privilegiadament l'atenció de tots los barcelonesos.

Veliaquí, senyor Director, tot lo que puc dir-li; si troba que és prou, mellor; si troba que és poc, sols puc afegir-hi que fa una calor que s'hi podrien fer les torrades per a pendre lo xocolate; que les persones que poden fer-ho, comencen a deixar la ciutat per anar a pendre banys o gosar de les delícies del camp; mes que no per això perd Barcelona sa fesomia i especial animació, puig, amb la facilitat amb què los trens condueixen los passatgers, no és obstacle lo gosar la fresca de Vic i de la Cerdanya, per anar i venir de la ciutat, mantenint-la sempre com un planter de flors, al que no falta mai la regada d'un o altre de tants fills que l'estimen, com aquest son segur servidor i amic Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 16 (agost 1876), p. 6.]

6 Imprès "màgica".

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 30 de juliol 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i amic: en la ciutat dels comtes no es poden cobrar los comptes; los deutors s'han fet lo compte de que no pagant podran fer més lo senyor, i, fugint dels acreedors i la calor, que és verament agobiadora, fugen de Barcelona en busca dels aires frescals de la muntanya i la tranquil·litat d'esperit que aquí no troben.

Mes com sembla que, en punt a tenir calor, los acreedors també la tenen, resulta que també deixen aquests la xafogosa ciutat, i molt de temer és que a Caldetes, Sant Hilari i l'Esplugua, se trobin inglesos i espanyols donant batalla, en què los crits de "Pagui'm!" i "No puc!" vinguen a ser los alarits del vencedor i los ais dels ferits de les verdaderes batalles.

Tot lo qual vol dir que cap estiu com aquest, sens haver-hi pesta ni cosa consemblant, havia sortit tanta gent de la ciutat dels comtes.

I tot per causa de la calor.

Fa una calor que s'hi podrien covar ous.

Mai com aquest estiu havien pogut donar tan perfecta idea de la calor les anteriors paraules, i aquesta tal calor és naturalment la que empreny cap al camp a los habitants de l'antigua Barcelona.

Mes a tal punt ha arribat l'engrandiment d'aquesta, que, fora de cada u, que ell se sap lo número d'amics i de parents que té fora, per res se nota en la ciutat l'ausència dels que són a pendre les aigües.

"Veste'n Anton, que el que queda ja es compon", hem dit los que hem quedat a Barcelona, i ens componem descomponent-nos de calor, guanyant-la amb la suor del rostre i sortint a refrescar-nos cada vespre a los estivals teatros del passeig de Gràcia.

D'aquets poc hi ha que dir-ne.

Novetats segueix essent lo sustentador de la bona comèdia, dirigit per lo senyor Catalina, i si bé lo públic no el premia tan bé com se mereix per lo que respecta a interessos, lo satisfà a còpia d'aplaussos, dels quals se fa mereixedor d'actor castellà per la felix direcció de l'escena, i l'eminent interpretació dels papers que li pertoca representar.

Lo *Teatro Espanyol* segueix reclamant l'atenció del públic, si no per la novetat de son repertori, per la bona representació d'alguna de las obres.

Del *Tivoli* no en parlem; és aquest lo teatro popular per excellència, i s'hi va facin lo que facin; és lo *Tivoli*, i això basta per a omplir lo local; això no obstant,

més d'una volta hi veiem representar acertadament alguna obra catalana; en lo castellà som de parer que la companyia no en surt, en conjunt, tan ben lliurada.

En lo *Prado Catalán* s'hi exhibeix lo que aquí en diem *Les forces*; és espectacle que no ens plau, i res podem dir-ne sinó que últimament s'hi ha posat amb gran aplauso una pantomima composta sobre la idea de la rondalla catalana intitulada *La Ventafocs*.

La verdadera novetat, l'èxit d'aquest estiu, s'ha vist i aplaudit en lo teatro del *Buen Retiro*.

Lo poeta català don Josep Feliu i Codina, ja aplaudit com escriptor i autor dramàtic en altres produccions de son enginy, ha posat en escena una comèdia màgica que ha lograt l'èxit més complet i extraordinari. La senzillesa de l'argument, la discreció amb què està escrit, i la inspiració que hi campeja, arrancaren més d'una vegada l'entusiasme del públic, que no escassejà, per cert, los picaments de mans a l'afortunat autor.

L'obra se titula *Lo Tamboriner*, i ses bones condicions literàries i la riquesa amb què relativament ha sigut posada en escena, asseguren grans i moltes entrades a l'empresa del *Buen Retiro*.

Resultat de tot: que fa molta calor, que la gent emigra, que per això no es nota a Barcelona i que l'únic succés digne de cridar la pública atenció ha sigut l'èxit d'una comèdia catalana.

És a dir, doncs, que segueix la nostra bona sort i que les coses de Catalunya segueixen prosperant com sempre. No és estrany, doncs, que em diga el cor que la nostra terra se va disposant per a un gloriós pervindre.

En aquest instant acabo de saber que en un altre punt del nou món, crec que a Buenos Aires, ha començat la publicació d'un setmanari titulat *L'Aureneta*; és a dir, doncs, que pertot se parla o és coneguda la llengua que parlem nosaltres.

En lo certamen que s'acaba de celebrar en València, pel centenari de don Jaume el Conquistador, han resultat premiats los senyors don Antoni de Bofarull, don Antoni Careta i Vidal; Aulèstia i Pijoan i Matheu i Fornells.

Tot motius d'enhonorabona per a los amants de la terra. La meua correspondència destinada a fer saber a los lectors de LA LLUMANERA, l'avanç que en poc temps porta lo renaixement català en totes les esferes, se gaudeix de poder sovintejar les noves glòries que amb tanta activitat conquisten los fills de la moderna Catalunya.

Déu faça, senyor director, que mai s'estronque aquest doll abundantíssim i que mentres vida haja puga amb la seva ploma donar-li alegries aquest son segur servidor i amic Q. S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Lluhana de Nova York*, any 3, núm. 17 (octubre 1876), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 29 agost 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i esimat amic: abans com ara, i ara com abans, temeritat seria negar que Barcelona és una ciutat de primer ordre, i avui que no em vénen a la memòria assumptos especials de què tractar, bo serà que sobre això discutim alguna mica.

Lo geni català, demostrat fins a l'exageració amb les obres del port, amb l'Ensantxe, i amb lo millorament continuu, que pot observar tothom qui nostra ciutat visite, meravelles ha arribat a produir amb la força de sos impulsos, i, amb tot, responent sens dubte a la llei eterna de que res de l'obra divina pot ésser perfecte, lo geni català té un defecte, una tara pareguda a la que en una peça d'indiana és causa de desmèrit, i obligadora de que lo botiguer, si la vol despatxar, la donga una mica més barata, donant-li lo nom d'escrupuló.

Aquesta tara és la falta d'originalitat; lo destig ardent d'imitació que es desperta, tot just s'observa l'adveniment de la realisada idea que pot donar profit u honra.

Quina llàstima que això succeesca! Què seria de Barcelona i de sos fills si no tingueren aquest corc que rosega lo seu caràcter i que fa que es pèrdien, abocades inútilment totes a un cantó, forces, que, ben distribuïdes i atenant a tot, farien rodona i esplendent la toia que, sens faltar-hi flor de cap mena, podríem presentar a l'admiració de tot Europa!

Desgraciadament no és així.

S'estableix una indústria, qualsevol que sia; amb los fruits que rendeix prèmia degudament al trobador de l'acudit o enginy que la fa valiosa, i, al moment, mil més amb les mateixes condicions, copiant-la en sos menors detalls, surten a fer-li la competència, robant braços a altres rams que n'estan faltats tal volta, i fent negoci esguerrat, no favoreixedor de ningú quan és partit per tants, allò mateix que explotat sols per alguns seria una fortuna relativa que podria ben accontentar-los.

Anys enrere se plantà alguna barraca d'aigua amb sucre, se va veure que el negoci prometia; ja va estar llest: ara ja no hi ha cantonada ni cantonadeta, botiga ni botigó que no exploti lo petit negoci, que, sent d'aigua, més aigalit que aquesta mateixa l'han fet los infinits competidors que té la cosa.

Se va fer la tramvia de Barcelona a Gràcia, va anar bé; ja va estar llest: ara se tracta fins de fer tramvies interiors en les cases que aniran de l'una sala a l'altra, i donaran tantes pèrdues com beneficis ha dat la primera que, ben atinada de pensament, tanta utilitat ha reportat a Barcelona.

Se va fer lo Tívoli al passeig de Gràcia; va anar bé; ja va estar llest: ara hi ha en lo dit passeig més teatros que persones per anar-hi, i les empreses perden, i, exeptuant-ne alguna especialment afortunada, és causa de disgust i ruïna per molts, lo que repartit entre pocs hauria sigut element de fortuna i benestar algun dia.

En lo renaixement de la literatura catalana, treballaren assíduament alguns poetes iniciadors de la idea, aquesta va fructiferar, i an el dia, jo no crec equivocarme si asseguro que hi ha a Barcelona quatre mil persones que escriuen comèdies catalanes per a dos o tres teatros, que poden representar-ne deu o dotze cada temporada.

Aquesta desproporció en tots los rams, produeix la desesperació de molts, per efecte de no cabre tots en lo temple de la Fortuna, i d'aquí ne naixen enveges, roïndats i dissensions que destrien la germanor, que, més reduïda, produiria amistats íntimes i fruits profitosos que a tots podrien arribar, essent menos en número los destinats a heure'ls.

Per lo que acabo d'explicar a ningú culpo, ni a mi m'exclueixo; ho lamento sols, i me figuro quina seria la preponderància de nostra terra, ja de si tan abundosa, si los esforços i el treball se disposessen convenientment, i no de manera que a l'un cantó sobren, mentres que a l'altre falten.

Tampoc és lo meu ànimo criticar a mos compatriotes; al contrari; seguint com a llei lo savi aforisme que diu: "Qui et vol bé et farà plorar" crec que fent atinar en aquesta nostra flaca, tal volta, no degut a mos consells, sinó a la casualitat de fer-hi atinar, podrà esmenar-se defecte que tant nos perjudica.

Passant ara d'aquesta observació a fets reals i positius, que si hagués sabut antes haurien format, més principalment que res, lo còmputo d'aquesta correspondència, dec dir-li que he tingut lo gust de saludar a l'excelentíssim senyor don Víctor Balaguer, primer poeta català, exministre d'Ultramar i una de les glòries que són llavor d'aquestes, ja que a exemple d'elles n'han crescut d'altres en lo florit planter de nostra estimada Catalunya.

També se troba entre nosaltres l'agut poeta don Eduard Aulés, i crec que tindrem lo gust d'aplaudir una obra deguda a sa festiva musa en lo favorescut teatre del *Buen Retiro*.

No vull acabar aquesta sens innovar-li que s'ha estrenat en lo teatre abans anomenat, una comedieta titulada *A la vora del mar*, que indica notables disposicions en qui l'ha escrita.

Al cridar lo públic a l'autor, sortí lo senyor Fontova a dir que era anònim l'autor de la comedieta, que més bé podria dir-se drama en un acte, i que creiem que més de moltes vegades farà les delícies del públic que acut a veure la prosperitat i constant creixement de les muses catalanes.

Sens més que dir-li, senyor Director, i demanant perdó de les moltes faltes en què puc haver caigut, lo mateix en aquesta que en altres correspondències, se despedeix de vostè aquest son segur servidor Q. S. M. B. i de veres l'aprecia,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 18 (setembre 1876), p. 6.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 1 octubre 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: qui m'havia de dir que dessota la fetxa damunt escrita, no poguessen llegir-s'hi notícies *fresques*? Coses del món! Què vol fer-hi? Ell és esbojarrat com los que hi viuen, i aquest any nos ha sortit amb la *pata de gallo* d'obsequiar-nos amb una calor que si el juliol i l'agost tenen una mica de vergonya, reclamaran sens dubte al veure's usurpats sos drets i qualitats d'una manera tant desatentada.

Aixís les coses, és clar que una de las més difícils que poden imaginar-se, és trobar *frescura* en res de lo que aquí passa, per més que un s'ho mire ventejat pel vano de la promesa o per un ventall de dos quartos d'aquells tant clàssicament catalans que encara conserven dècimes d'en Robrenyo.

Los vells no recorden que de molts anys hagués fet a Barcelona, i en l'època que atravessem, una calor com la que ens està caldejant ara, i savis i tontos s'estan cabdellant lo cervell (traducció literal del castellà) per a averiguar de què pot venir tan estrany fenòmeno, i mentres uns veuen que no pot ésser sinó un càstig de Déu, altres creuen que prevé de les taques del sol, molts de la influència que tenen en l'atmosfera los adelantos del segle, i alguns, de les influències funestes que ha portat la Revolució de Setembre.

L'home té deliri per a explicar-s'ho tot, i podrà errar-se de mig a mig com sol fer-ho sempre, això sí; però quedar-se lo seu orgull sense voler penetrar quina és la causa de l'efecte? Això no.

Sia com se vulla, lo cert és que la calor nos agobia, i que lo lluir-se tan fora de temps, ha portat, com és natural, un desequilibri en les coses, que bé es pot dir que estem llegint l'auca del món al revés en totes les que veiem durant aquestos dies.

Los teatros d'estiu que los altres anys ja havien plegat en aquesta època, ara estan tan concorreguts com en los millors temps de sa gloriosa era, mentres que los d'hivern, calorosos per les causes que acabo d'expressar, segueixen relativament deserts, i vivint solsament de l'esperança de que algun dia han de venir per ells nits... menos serenes, perquè, per ara, de tant que ho són, quasi bé es pot dir que arriben a estrellades.

Això no obstant, precís és que, com a corresponsals, complim lo nostre dever, i diguem a los lectors de nordamèrica tot lo d'hivern que aquí passa, per més que l'estiu encara duri.

S'ha obert lo *Circo* amb una companyia d'òpera italiana que, si no en son conjunt, és notable per alguna de les parts que la componen. Lo barítono

Farvaro, lo tenor Palermi i lo baix, qual nom, dolent-me per cert, en aquest moment no'm recorda, són tres artistes notables. La senyoreta Amalia Tossa, soprano que ha fet fins ara les delícies del públic de Madrid, és la que posa de relleu a la citada companyia. Poques vegades havíem sentit a Barcelona una artista tan sencera, tan conciençada i de pervenir tan brillant. Lo públic premia son mèrit cada nit que ella surt a les taules, i en lo *Trovador* i lo *Barbero*, les dos úniques obres que ha cantat fins ara, ha demostrat son valer i lo llegítim de la fama de què va preceïda.

Lo teatro *Romea*, lo colisseu més constantment favoregut de la antiga ciutat, no ha variat en res lo fonament de sa manera de ser, i les mateixes companyies castellana i catalana són les que arrenquen cada dia entusiastes aplausos als admirats barcelonins que, despreciant la calor que els agobia, van a tributar la mostra d'apreci que mereixen per sos mèrits artístics quants en ares de l'art serveixen a Talia en l'indicat teatre.

Don Joaquim García Parrenyo, donya Francisca Soler de Ros, donya Rosa Cazorro, don Lleó Fontova, don Iscle Soler, donya Maria de les Mercès Abella, don Andreu Cazorro, don Miquel Llimona, don Frederic Fuentes i don Joaquim Pinós són los que componen la companyia del Teatre Català, i just és que en un periòdic catalanista per excel·lència queden consignats los noms dels que, en llunyà dia, mereixeran un lloc en lo cor dels verdaders catalans, per l'afanyós carinyo amb què han alentat los primers passos del modern teatro de la nostra estimada terra.

Un altra companyia tenim aquí, i més d'una altra també, compostes d'actors de regonegut mèrit, i tant en lo Liceo, a on ne dirigeix una don Gervasi Roca, com en altres capitals de Catalunya, a on llueixen sos mèrits les altres, se prova fins a on ha arribat lo modern renaixement literari i artístic de nostra terra, amb los aplausos que tots conquisten.

Lo *Teatro Principal* diuen que ha d'obrir-se amb una companyia d'òpera bufa italiana, de la qual se n'assegura l'èxit pels antecedents que se'n saben.

En lo *Liceo* hi haurà òpera amb cantants de *primo cartello* com sempre, i companyia castellana i catalana, la primera dirigida per lo senyor Rodríguez i la segona per lo citat don Gervasi Roca.

Quan en lo *Circo* s'hagen acabat les vint funcions que hi deu donar la companyia d'òpera, començarà a funcionar una nova empresa amb una companyia de sarsuela bufa que diuen que serà de primer ordre, observant que lo gènere d'obres que es posaran en escena tindran un caràcter tal d'originalitat, que amb fundada esperança esperen atraure una gran part del públic.

L'empresa del Teatre Català té ja en son poder per a posar en escena *Los segadors*, *Senyora i majora*, *Lo rabadà*, *Lo ret de la Sila* i altres.

Aixís granarà, senyor director, la collita d'aquest any, i esperant dar-li en les successives correspondències notícies tan grates com les que li acabo de dar, se despedeix fins al vinent correu, aquest son segur servidor que l'estima i S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 19 (novembre 1876), p. 6.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 26 octubre 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: a l'últim ha tret lo nas lo fred.

Però un fred tot avergonyit. Un fret que molesta, costipa; fa esgarrifances; però no fa fred.

Tal vegada parlariem més exactament, si en lloc de dir que fa fred, diguéssim que ja no fa calor.

I com que això basta per a què los teatros d'hivern comencin a cobrar animació, veliaquí per què la cobren i se veuen molt concorreguts lo Liceo i lo Romea, que, fins avui, són los dos únics que s'han obert.

En lo Liceo s'ha posat en escena, per ara, lo *Don Carlos*, la *Sonàmbula* i la *Traviata*. Lo primer, passador; lo segon, follat; lo tercer, molt bo. Amb tot i haver-se vist representacions excel·lents de la popular òpera de Verdi, no hi ha pas dubte que la senyora d'Urias en res ha desmerescut de les millors que abans que ella l'havien cantada.

En lo Romea s'ha estrenat un drama titolat *Los Segadors*, del qual tothom ne pot parlar menos jo. Puc sí, relatant fets, dir-li que avui se dóna la quinta representació, i que, segons notícia, lo teatro tindrà lo quint ple.

No vull dir amb això que un drama no dega tenir cap més qualitat que la de donar plens; vull dir sols, que com jo en só l'autor, no en puc explicar cap més circumstància que aquesta.

Aquí seguia com sempre; amb cabòries i alegries; mig en plata, mig en quartos, i passant i adorant aquesta trista vida en la vall de llàgrimes del món, que aixís se diu, encara que d'en tant en tant s'hi riga fins a tenir-se que posar la mà a la cintura per no agafar mal de ventre.

Més de quatre vegades ho havem tingut de fer a Barcelona aquests dies passats amb motiu de coses vistes i sentides que ja li asseguro jo, senyor Director, que n'hi ha per llogar-hi cadires.

Una d'elles va ser la treta dels mals esperits del cos d'una minyona, i l'altra l'arribada i marxa dels pelegrins, cap a Roma, dels quals se diu que durant los dies que van estar a Barcelona, varen patir lo pelegrí.

Jo só verdaderament lliberal i protesto de que ningú atenti contra lo dret de cada u, i crec que los pelegrins són tan lliures d'anar a Roma com altres de no anar-hi.

Mes hi ha un refran català que diu cada cosa per son temps, com les figues per l'agost; i no hi ha pas dubte que els pelegrins en nostres dies són figues pel febrer, i no poden menos de ser secallones.

Jo deploro com lo primer qualsevol insult que se'ls dirigís, que no sé si se'ls va dirigir; mes sí asseguro que per més que los pelegrins estaven en lo seu dret reunint-se a Barcelona per anar a Roma, va ser una imprudència lo fer-ho d'una manera ostensible i cridant l'atenció dels barcelonins.

També estaria en lo seu dret tothom qui volgués vestir amb barret de tres pics i calçó curt, i, no obstant, no podria evitar que la quitxalla el seguís i que fos la riota de tothom qui el vegés passar pel carrer.

Perquè vritat és que si ells tenen la llibertat d'anar de pelegrins a Roma, també la tenen de riure los que los veuen, si ells fan riure, i, com que, encara que no passés d'això l'efecte que ocasionassen, nosaltres creiem que ja és prou grave per una institució venerable produir un efecte tan contrari, sentim molt que l'autoritat permètia manifestacions que tan poden acabar en desmèrit de la religió mateixa. Per çò nosaltres hem sigut sempre del parer de que les manifestacions de tots los cults deuen ser internes.

De la treta dels mals esperits del cos de la minyona no en parlem; l'autoritat, molt atinadament, va prohibir la segona sessió, i, com diu amb molta gràcia un periòdic satíric d'aquesta localitat, quan va arribar lo públic al lloc de l'espectacle, en lloc de trobar-se amb lo mal esperit se va trobar amb l'alcalde de barri.

Vostè coneix lo caracter barceloní, bromista i de vegades fins una mica imprudent, calculi si hi haurà hagut saragata, i si hauran arribat a l'extrem les sàtires i burles que tocant a lo referit han arribat a fer-se.

Cada dematí, al sortir de casa, lo primer que se presentava a nostra vista eran certs tipos dibuixats amb guix a les portes de totes les entrades i botigues, que, com és natural, no desapareixien fins que obrint-se les dites portes quedaven amagats per a los transeünts.

Aparesqué una auca de redolins, que l'autoritat obrà molt acertadament al prohibir-la, i, per fí, lo conegut setmanari català titulat *La Campana de Gràcia* ha sigut sentenciat a quinze dies de suspensió per certs *sultos* que lo senyor fiscal ha vist com insults a persones i coses religioses.

La defensa d'aquest periòdic, aquí molt popular, fou encomanada al distingit lletrat, diputat de les últimes Constituents, Don Gonzalo Serrallara, i ja que el periòdic de vostè té per principal objecte enaltir i fer conéixer pertot les glòries de la nostra estimada terra, bé dec dir-li, que lo citat senyor Serrallara té lloc, i lloc senyaladíssim, en les columnes de la publicació que vostè tan dignament dirigeix.

Lo senyor Serrallara, jove encara, i fiat en la sòlida instrucció de què fa gala, dóna a sos arguments una precisió tal, i són de tanta força i tan clares les raons que presenta, que no hi ha més remei que convenir en que és lo cert que demostra, avalorat a l'extrem per una dicció fàcil i espontànea, una naturalitat verdaderament envejable, i un llenguatge sever i sempre propi de l'assumpto

de què tracta. No hi ha pas cap dubte sobre que en lo foro modern pocs són los oradors que puguen aventatjar-lo.

Se m'acaba el paper i altres ocupacions m'apremien; res més tinc que dir-li, com no sia que demà s'obre el Circo (Teatro) amb una, segons s'assegura, excellent companyia de sarsuela, i la setmana entrant lo Teatro Principal amb una companyia d'òpera bufa italiana.

Mentres espero veure-ho per donar-n'hi notícies, se despedeix fins a l'altre correu son afectíssim amic

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 3, núm. 20 (desembre 1876), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 30 de novembre de 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: en lo que va de mes, bé pot dir-se que han passat coses, i que a fe són quatre setmanes ben aprofitades.

Durant son transcurs havem vist: l'elecció del Consistori dels Jocs Florals, l'incendi del Teatre del Circo de Madrid, qual empresa dirigia nostre conciudadà don Albert Bernis, l'acabament del mercat que ha de substituir a l'antic del Born, i l'acord pres per nostre Ajuntament d'encarregar a bons escultors de la terra les estàtues per a la grandiosa cascata del Parc.

Coses són totes que parlen en pro de Catalunya, fets que ens enalteixen, i lo periòdic que vostè dirigeix amb tant acert, no pot deixar d'estampar-les en blanc i en negre si no vol que es dubte de l'entusiasme amb què ses columnes, com braços oberts, acullen tot quant se refereix a la riquesa i engrandiment de nostra estimada pàtria.

Comencem, com és lògic, per lo primer, i si hem donat permís per a què lo primer sia l'elecció de mantenedors dels Jocs Florals d'enguany, tant perquè aixís ha volgut la casualitat que ho ordenés al començar la carta, com perquè bé ho mereix una de les institucions que amb sos esforços ha donat més ferma vida al renaixement de la literatura catalana.

Molts anys feia que les dites eleccions no havien estat tan concorregudes, i de debò nos va eixamplar lo pit l'esperança que nasqué en nostre cor quan vegérem que reverdia l'entusiasme dels primers temps dels Jocs Florals.

Poques vegades, a partir dels anys que l'expressada associació compta de vida, havia sigut tan nombrós lo número de votants, i per més que el que subscriu fou un dels derrotats en la lluita, just és confessar que aquesta fou lleial, i que vençuts i vencedors quedaren satisfets per complert d'ella.

Queden, doncs, nombrats per lo Consistori d'enguany, l'excel·lentíssim senyor general Ros de Olano, Don Gonzalo Serrallera, Don Joaquim Riera i Bertran, Don Josep Blanch i Riera, i altres com aquets tan distingits i de temps protectors de les catalanes lletres.

Mes no tot poden ser misteris de goig, i també a Barcelona li toca la tanda de dir-ne de dolor d'en tant en tant. D'aquets és la terrible desgràcia que en la cort acaba de sofrir lo nostre jove i actiu empresari, Don Albert Bernis.

Després de tres representacions d'*El testamento de un brujo*, comèdia de màgia¹ en tres actes i en vers, de nostre conciudadà Josep Feliu i Codina: després que

1 Imprès "màgica".

el públic de Madrid havia ja sellat amb sos aplausos i aclamacions un èxit com poques vegades s'haja vist en la coronada vila, les llengües de foc d'un espantós incendi, digueren amb sos udols que tota la fortuna de Don Albert Bernis, tot l'enginy i eleganta delicadesa que el senyor Soler i Rovirosa havia posat en ses decoracions, i tota la inspiració de nostre jove poeta, no eren res més que cendra i tristos records tant més dolorosos quant més eren los objectes carbonitzats penyora d'esperances, abans que los destruís l'abrasadora flama.

I tot, tot era català. L'empresari que amb tant acert manejava el negoci; lo pintor que havia pintat les hermoses decoracions; lo poeta que havia escrit lo llibre, sens que per mèrit d'ell n'hi hagués en aquest res més que la robusta inspiració, i un si és no és d'instint alemany en la manera de fer que és cap allà a on fa temps se decanten los bons poetes de nostra terra. La versificació és correcta i llimada, i molts escriptors castellans podrien donar-se per ben ditxosos de manejar l'idioma de Cervantes com ho fa lo senyor Feliu i Codina.

Sia com se vulla, és lo cert que a los catalans que nos enorgullim de les glòries de nostra terra, deplorar nos toca desgràcies com la que acaba de succeir al senyor Bernis, i Espanya entera, condolent-se'n, demostra ses simpaties a l'actiu empresari amb suscripcions, funcions en tots los teatres, i mil altres demostracions d'afecte, encaminades totes a aminorar los efectes de la terrible desgràcia.

Tocant a l'acabament del mercat del Born, de què he fet menció al començament d'aquesta, dec dir amb justícia que és una obra que honra a Barcelona. Té, mirada de part de fora, l'aspecte d'un palau en petit d'aquestes exposicions universals que d'en tant en tant admiren per lo atreviment de ses línees. És tot de ferro i cristall, i honra sobremanera tant a l'arquitecte que l'ha dirigit, com als artistes que han portat a fi la desitjada obra. Amb ella tindrà Barcelona un mercat digne de sa importància, i guanyarà l'antigua ciutat l'espai que li donarà, buida de taules i venedores, la plaça que en antics temps presencià los torneigs dels nostres nobles, i fins fa poc ha proveït d'aliments a la generació dels nostres dies.

Ben a la vora del modern mercat estan donant fi al nou parc infinitat de treballadors. Serà també aquesta una obra magnífica, i, com havem dit, un cop estiguen col·locades, damunt la grandiosa cascata, les estàtues encarregades a nostres primers esculptors, poc tindrà que envejar Barcelona a les primeres capitals del món, per lo que toca a jardins i llocs d'esbarjo.

Injust seria acabar sens fer menció de la traslació de les cendres de nostre malograt poeta-músic, en Josep Anselm Clavé.

Després d'una funció donada en honra seva, tots sos amics i admiradors, que com pot imaginar-se són moltíssims, anaren al cementiri, i del modest ninxo que ocupava l'inolvidable vate, lo trasladaren al bonic panteó que li aixecaren sos conciutadans, agraïts al tresor de poesia que ens ha deixat amb sos cants, i

als ecos dolcíssims que, mort ell, encara arriben a nosaltres en les festivals que recorden son gloriós pas per aquesta vida.

Veliaquí, senyor Director, tot quant de casa he pogut dir-li avui. Creient que és molt, tan en quantitat com en qualitat, se despedeix fins al correu vinent son amic afectíssim Q. S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 4, núm. 21 (gener 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 30 de desembre de 1876

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: l'any acaba per moments i los barcelonins se'n despedeixen amb tota l'amabilitat de què són capaços.

No n'hi ha per menos; ha sigut any que s'ha portat com un home i natural és que se li demostrí gratitud complerta.

Encara que no sia sinó perquè no s'ha volgut encarregar del rompiment de la guerra entre Turquia i Rússia, deixant-lo pel seu successor, ja demostra ser persona cabal i enraonada en tota l'extensió de la paraula.

A n'això atenent los barcelonins, li han volgut fer algun obsequi, i abans que se'n anés s'ha estrenat en lo Teatro Català una comèdia en tres actes i en vers de Don Manuel Angelon, titulada: *Llum i fum*. És una obra senzilla però ben apuntada i discreta, que demostra fins a quin punt l'autor té coneixement de l'escena i dels recursos que per a produir efecte se necessiten. L'autor fou cridat tres voltes a les taules a rebre los aplausos de la concurrència.

Lo senyor Angelon no és nou en la literatura catalana; fa ja molts anys havia obtingut en lo antic teatro del Circo gran èxit amb la representació d'un drama titulat *La Verge de les Mercès* i una peça, també escrita en català, titulada *Setze jutges*, s'ha fet tan popular, que de segur ha arribat a notícia de la major part dels lectors de LA LLUMANERA.

Ja pot figurar-se, senyor Director, si amb tals antecedents seria esperada amb gust la primera representació de la comèdia del senyor Angelon. Lo públic omplí per complert lo teatro i los molts aplausos que s'hi sentiren provaren una vegada més que los barcelonins mai olviden a los que, al mateix temps que ensenyant, els han divertit alguna volta.

Tot això està bé i sembla que ja és prou obsequi per un any que, a l'últim, per molt que hagi fet no ha tingut més ni menos dies que molts altres; però los catalans, complerts en tot, hem cregut que no devien parar aquí las magarrufes, i, per a fer-n'hi una de bestial, l'empresa del teatro d'estiu anomenat Lo Bon Retiro s'ha avingut amb un estranger que ensenya una collecció de fieres, entre les quals n'hi ha alguna de molt notable. Lo curiós és que no solsament pot anar un a visitar les tals bèsties, sinó que, cada vespre s'hi dóna una funció en la qual se troba que hi ha irracionals més eixerits que molts homes, ja que micos i mones i cabres i gossos, admiren i arrenquen més de quatre vegades picaments de mans amb les habilitats que fan sobre un petit escenari.

No ha bastat això; l'empresari del Circo, senyor Llanes, persona d'agut ingeni, ha volgut ensenyar al mateix any 76 de quina manera veuran lo teatro temps a

venir los seus successors, i amb ocurrències xistosíssimes, amb cartells originals i amb programes de funcions *sui generis* ha divertit al públic de tal manera que, aquest, agraït, de cap modo ha cregut correspondre'l millor que omplint-li lo teatro de gom a gom.

Se conta entre los acudits que més singularment han cridat l'atenció, lo d'haver llogat un gegant que s'ensenyava per un ral i haver-li fet fer de granader perseguidor del llec en la popular sarsuela castellana titulada *Los Magiares*; però lo que més ha sigut del gust del públic és estat la lectura que de ses poesies féu en dit teatro i en la nit d'Innocents lo popular poeta don Carlos Altadill. La genialitat que distingeix les obres d'aquest modest autor, l'escassés, que el fa tant més apreciable quant alguns altres poetes arriben a abrumar amb la superabundància que els distingeix, i per fi, la manera de filosofar en *Lo Gandul*, puig tal se titula lo drama més modern de dit senyor, li han donat ja un lloc especialíssim entre nostres poetes. Té ademés un drama titulat *Un mirall per la Pubilla*, rebut amb singular aplauso; un tomo de poesies que s'anomena *Llampecs entre tenebres*, i una collecció d'epigrames d'una paraula. Fou ademés director, en època llunyana, d'un semanari titulat *L'Embustero*.

Bé calia que una persona tan popular arribés sisquera borronejada a notícia dels lectors de LA LLUMANERA. Amb motiu d'haver com qui diu cantat les absoltes l'any que va morir, llegint sos versos, he cregut que mai com ara era ocasió de que vostè, senyor Director, rebés notícia de tant aplaudit poeta.

Ja després d'això poca cosa ha vist l'any al despedir-se que valga la pena parlar-ne.

L'empresa del Liceo semblava que intentés detenir-lo fent-li cantar un tenor o una tiple nova cada vuit dies; però ell ni per aqueixes, va tan de pressa que ja he sentit a dir que el dia trenta-u del que corre, a les dotze de la nit marxarà per mai més veure'ns.

Però com que fins al capdavall ja diu un refran castellà que ningú és ditxós, acabo de saber ara que l'any aquest no se n'ha volgut anar sense dar-nos un que-sentir.

Lo castís i distingit escriptor Don Josep Coll i Vehí acaba de baixar al sepulcre víctima de la malaltia que ja fa un quant temps minava sa existència.

La diferència d'idees polítiques no ens déu cegar mai, i just és que confessem que lo senyor Coll i Vehí, amb tot i ses preocupacions, era un escriptor notable i un home de talent.

Per ell, doncs, la literatura catalana, deu portar dol, com jo he degut canviar lo to humorístic d'aquesta carta per la serietat amb què la fineixo.

Fins lo any que ve, senyor Director, i mani com vulla a aquest son amic i segur servidor Q. S. M. B,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Lluhana de Nova York*, any 4, núm. 22 (febrer 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 1er de febrer de 1877

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: estem en ple carnaval. Damunt la careta que molts porten sobre ses afeccions i verdaders sentiments, se n'hi posen una altra de seda, noies i jovent disposats a la gatzara i a aprofitar lo bon humor d'aquestos dies.

A los lectors de LA LLUMANERA no se'ls han d'escassejar totes aquelles notícies que els puguen dar idea dels canvis que s'han operat en la terra de l'hereu i la pubilla; del cas és, doncs, advertir-los que si fa deu o dotze anys que han vist lo carnaval de Barcelona, quedarien parats si ara vegessen lo de nostres dies.

Han desaparegut quasi per complert aquells mascarons que, vestits amb estores velles, plena la cara de mill, duent unes ulleres de pell de taronja, i al coll una escombra vella, feien tombar la cara amb desagrado i deslluïen la rua de la Rambla. Ara la llueixen joves vestint històrics trages, noiets i noiets disfressats amb gran gust i delicadesa, i, és afany que sorprèn, si bé desempenyat generalment amb finura, lo de vestir-se de senyora los joves més elegants de nostra societat.

La mateixa societat carnavalesca del Born que anys enrera no passava de ser una broma de bon gènere, ara s'ha formalitzat en tanta de manera, que crida l'atenció de tota Catalunya, i l'entrada del Carnaval i lo enterro, que cada any verifica, són dues funcions que entretenen agradablement i que capitanejen, si aixís pot dir-se, les moltes que es veuen a Barcelona des de primers de gener fins que la Congregació de la Bona Mort passa pels carrers a fer-nos saber la gran novetat de que tots serem cendra...

Lo Taller Embut, societat que constituïren uns quants joves de bon humor, i que avui és honra de Barcelona per lo to artístic que sap imprimir a quantes idees realitza, contribueix en més alt grau que tot a fer notable lo carnaval de Barcelona, ja donant balls lluidíssims, ja fent cada any mascarades que admiren fins als estrangers, fills de les més populoses ciutats del globo, que confessen no haver vist tant bon gust ni tanta riquesa com la que per tal festivitats recorre los carrers de Barcelona.

I no és sols la riquesa lo que més se destaca en lo afany de disfressar-se que fa uns quants anys excita an els barcelonins una espècie de contrapunt, una emulació, digna tal volta de millor causa, los porta a mirar qui més se distingirà i com en una espècie de certamen fins se consideren vençuts i vencedors los que

menos s'han lluit i los que més han alçat l'admiració pública amb los acudits que els ha inspirat la carnavalesca musa.

No cal parlar dels balls del Liceo. D'aquets tot lo món ne fa notícia i sap fins a quin punt admiren i enlluernen. D'altres havem de parlar, i és força fer-ho, perquè, ja que en lo món tot és relatiu, està clar que més nos hem d'admirar de qui trau partit d'una cosa que res de si dóna, que no pas de qui amb grans medis i diners de sobra logra trobar un resultat adequat a lo que es proposa.

En aquest concepte vull tancar jo la grandesa i magnificència dels balls del Liceo; en l'altra la boniquesa, bon gust i fins bellesa relativa dels que donen a Romea les societats Latorre i la que té el mateix nom del gran artista que presideix lo teatro.

Lo saló de descans de Romea, la nit en què aquesta societat donà lo seu ball, estava encantador. Les columnes s'aprofitaren per a fer-ne palmeres, que, galanejant los seus ramells de dàtils i cimbrejant ses verdes fulles, donaven perfecta idea d'un bosc de l'Àfrica. Los ànguls plens de ramatge que ocultava les afegidures de grans miralls, multiplicaven la grandària del saló i repetien les palmeres que, perdent-se, arribaven fins a lo infinit. La platea, adornada com sempre, i les màscares, que ricament vestides omplien saló i platea van posar lo curull a la mesura d'una festa que per llarg temps deixarà record en tots los aficionats que hi assistiren.

La societat Latorre no volgué ésser menos, i, competint-hi amb justícia, començà lo seu guarniment des de la porta del carrer, i encara que no dugué un intent tan determinat com l'altra, no hi ha dubte que logrà lo seu objecte i que fou de tothom admirat lo bon gust que es notà en lo adorno del saló, la riquesa dels candelabros que d'enmig de la verdor dels adornos sobresortia, i la magnificència de la festa que amb riques màscares, boniques noies i excel·lent orquesta, se repetirà per esplai dels aficionats dintre pocs dies.

Veliaquí, senyor Director, la fesomia que lo carnaval ha pres des de fa uns quants anys en la ciutat dels comtes.

Jo veu vostè que si la compara amb aquells tan renombrats balls de la Patacada, los carros plens de gent emmascarada que aixecaven la bóta, i los que feien la figuereta, hem de confessar que hem guanyat molt i molt, i que, fent-hi tots lo que puguem, guanyarem molt més encara.

La font del Vell ha desaparegut. Aquell monument que si bé no tenia res d'admirable, donava tan particular aspecte al pla de les comèdies, ha passat a ocupar lo magatzem d'obres derruïdes que l'Ajuntament diuen que té en lo Parc.

Lo terradet que tenia una casa que vostè recordarà que hi ha al pla de la Boqueria, l'ha aprofitat lo fondista senyor Estevet per a fer-hi un menjador muntat amb tot luxe. Jo no só tradicionalista ni molt menos, i, amb tot, no es pot figurar com deploro la desaparició de coses que per a mi daven a Barcelona l'aspecte baix lo qual ja era tan coneguda. Me fa lo mateix efecte que veure a un

home cèlebre que un està fet a veure-lo de fa molt temps amb lo pèl de la cara de certa manera, i tot plegat nos compareix ensenyant-nos que lo perruquer ha destruït o variat per complert aquell còmputo que per a nosaltres constitueix la manera de ser exterior de l'individu.

Què s'hi farà! En lo món tot varia, i d'aquesta llei eterna no han de ser les ciutats les que puguen escapar-se'n. Si això ha de doldre'ns perquè fereix a la nostra vista d'una manera desacostumada, en canvi ens alegra, perquè lo derrumbament de lo antic ens semblen les pedres damunt les quals avança lo carro del progrés fent sempre via.

Sens més, mani a son amic Q. S. M. B,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 4, núm. 23 (març 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 2 de març de 1877

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: de Barcelona tinc de parlar-li, i de debò me posa en roda la dificultat de la meva situació.

Moltes coses puc dir-li; mes tinc por que per altre cantó les sàpia, i lo meu desig fóra poder-li comunicar notícies que l'obliguessen a forçós agraiment per causa de tenir que confessar que, si no fos jo, vostè se veuria perdut per a poder comunicar a sos lectors noves de nostra estimada pàtria.

Lo telègrafo, aquest tafaner incansable, és l'enemic natural de tots los corresponsals haguts i per haver; ell nos pren la flor i nata de tot lo que se sap i corre, i nos posa en lo compromís, o de dir les engrunes que ell deixa, o de fer de rellotge de repetició, repetint per centèssima vegada lo que ell ja nos ha comunicat en les noranta-nou anteriors.

Sia com se vulla; la meva obligació és dir alguna cosa, i, petita o grossa, sapiguda o ignorada, aquí va la primera notícia que m'acut referir, perquè en aquest moment sento la marxa real dessota els meus balcons.

Lo rei don Alfonso XII acaba de fer sa entrada en l'antigua i gloriosa ciutat de Barcelona.

Jo no sé què pensarà S. M. de nosaltres; mes sí sé de cert que quedarà content de moltes coses.

Lo sorprendrà la magnificència i grandària de la ciutat, puig no hi ha dubte que Barcelona, an el pas que camina, serà ben prompte una de les ciutats més maques que fa rodolar la bola de la terra.

Riurà molt, si se'ls mira, amb uns candelabros de cinc brocs, que estan molt bé per adorno lateral; mes no per plantificar-los a tall de monument al mig de la plaça del Teatro.

Gosarà de debò si va al Liceo, i, refeta la senyora Cepeda de la seva indisposició, li canten l'*Aida*, que per cert, senyor Director, ha sigut una meravella teatral, tant pel luxó² amb què s'ha posat aquesta preciosa òpera de Verdi, com per la perfecta execució que ha lograt de tots los cantants i cantantes que han pres part en ella. Poques vegades s'ha vist a Barcelona ni un èxit tan brillant ni tanta desventura; puig les representacions d'aquesta òpera, viu desig i fundada esperança de l'empresa, han sigut sospeses, com he dit, per malaltia de la senyora Cepeda, i de témer és que passin dies abans que puguen tornar a continuar-se.

² Imprès "lucso".

Si no en veu cap lo rei, bé podrà dir-se-li que li haurà faltat la comprovació exacta que ni Madrid, ni París, ni Londres, nos passen la mà per la cara en lo que toca a posar en escena grans espectacles.

Amb motiu de la vinguda del rei, la curiositat, excitant sens dubte a la gent de les poblacions veïnes, los ha trocat de quici, i de veure és com van de gom a gom los carrers de Barcelona plens de forasters, que, sense ser reis, encara que tal vegada algun d'ells tinga un rei al cos, veuran tot lo que el monarca vegi sense costar-los un quarto i ningú ignora que acostumen a ser sempre molt concorregudes les funcions que es donen *gratis et amore*.

Aixís veuran bé o malament, de la manera que puguen, regates en lo port; la cavalcata del Taller Embut, representant l'entrada d'Hernán Cortés; la crema de l'arca Santa Maria, imitació de quan amb las naus de debò va fer-ho lo cèlebre guerrer a l'haver desembarcat a Mèxic³; i, ademés, revistes militars, vetllades literàries, primeres pedres posades per aixecar monuments o obres públiques, i tot quan en semblants casos és de rutina i s'acostuma a fer per satisfacció de mirons i bon agost de les fondes i mercaders de l'antiga ciutat, que, amb semblants festes, poden posar-se los ossos a lloc, com bé sol dir-se.

L'eminent actriu italiana senyora Pezzana de Gualtieri, lluirà més amb semblant motiu, ja que la vinguda de forasters li donarà més numerós públic, i l'art se gaudirà de que tan merescudament logri glòria i profit l'artista que tan delicadament interpreta quantes produccions alcansen la sort de ser interpretades per lo seu geni, dramàtic per excel·lència.

Lo Teatro Català, a Déu gràcies, no necessita de cap estrany per exhibir-se d'una manera envejable; amb lo poc mèrit que pot tenir una producció escrita pel qui abaix firma, acaba d'obtenir un bon èxit, degut tot a la bona representació de la comèdia *Senyora i majora* ha lograt de tots los actors que han contribuït a son despenyo⁴.

Injust fóra fer tria alguna i alabar a l'un en detriment de l'altre. La senyora Soler, en lo tipo de la protagonista, s'ha col·locat a l'altura de sa reputació, admirant per la sobrietat amb què diu son paper i l'altesa amb què revela los delicats sentiments que amb tanta inspiració interpreta. La senyora Abella, molt bé. La senyora Mirambell caracteriza d'una manera tan pròpia la seva part, que més que desitjar no deixa. Lo senyor Fontova se posa al costat de los mellors artistes en matèria d'adoptar tons propis i presentar la veritat a les taules. Los senyors Llimona, Goula, Pinós, Sarriera, Casas i demés, en res desmereixen dels anteriors, sense més consideració que la de jutjar-los relativament a cada u en son paper. Lo públic respon als esforços de tan distingits artistes omplint lo teatro cada dia, i les lletres catalanes se gaudeixen de veure que van arrelant

³ Imprès "Mèjic".

⁴ Segueix una crida, a la qual no correspon cap nota.

d'en mica en mica, si no pel mèrit artístic que puguen tenir nostres obres, per la bona voluntat que demostrem tenir en totes elles.

Veliaquí, senyor Director, de quina manera se m'ha acabat lo paper i ha arribat l'hora de tirar la carta al correu. I com aquest no té espera i ja ha de ser breu tot lo que li diga, no fa més que despedir-se aquest son segur servidor que l'aprecia i S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 4, núm. 24 (abril 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 7 d'abril de 1877

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: tots aquells que quan nos queixem de les molèsties que té la vida, obtenim per resposta que és menester sufrir-les amb resignació, ja que, sonfrint-les, contribuïm a l'harmonia universal que aixís fem perfecte, hem trobat un argument magnífic per a demostrar que l'obra del món és esguerrada.

Hi ha qui ho nega; hi ha qui diu que tot és tan ben fet, que per no deixar res sense prova explica lo diàleg que tingueren un geperut i un predicador, sostenint-hi cada u la seva tesis.

Conten que dalt de la trona, cop de mà aquí, cop de mà allà, ensenyant lo boneto a sos feligresos, com volent dir: "jo el tinc i vosaltres no", explicava lo reverent les excelències de l'obra universal, trobant-la tan perfecta que acabà per assegurar que ni un però sabia veure-hi.

Acabà la prèdica, baixà de la trona el capellà, i a l'anar a entrar a la sagristia se trobà amb un geperut deforme que li saltà al pas.

—Digui'm —preguntà an el predicador— vostè que diu que en lo món tot és ben fet, és capaç de seguir assegurant-ho després d'haver-me vist a mi?

Sosprès quedà lo mossèn; mes quan després d'haver observat atentament el geperut creia aquest que ja lo havia deixat sense paraula:

—Sí —digué lo predicador— ets molt ben fet; tan ben fet, que, per geperut, dubto que pugà haver-n'hi un altre de mellor.

Si aquest cas, com és natural, sembla indicar que la perfecció del món la componen lo bo i lo dolent, tenim que aquest any, per sort nostra, la perfecció s'ha desbaratat, i caiem en la idea de que si havent-hi només que benestar an el món, aquest seria imperfecte, nosaltres lo preferim aixís.

Això se'ns ocorre cada volta que pensem que, faltant a l'harmonia universal, aquest any no ha fet fred, ni ens hem bufat los dits, ni hem tingut cap d'aquelles molèsties que tant alaben los panegiristes de lo creat.

I això, com és natural, nos porta a ses conseqüències, que no poden ser bones per tothom.

Los sastres i botiguers de robes que havien fet provisions d'hivern, s'han trobat amb que, no fent fred, se queden tots los aparadors plens de peces que l'any que ve seran moda d'una altra manera i que per consegüent se tindran de quedar ells per a fer-ne carrics i calces pels seus fills.

Los teatros se ressenten també de lo mateix. La gent hi va a fer-se passar lo fred, no a tenir calor, i, com que n'hi fa, la gent escasseja, i los empresaris

rabien quan veuen que per causa d'una cosa tan agradable com és lo no tenir fret, ells no tenen diners.

Los pagesos mai havien tingut por an el fred com aquest any, que no n'ha fet gota, i això, que sembla estrany, té una explicació molt senzilla.

Com que no ha fet fred, los arbres han brotat ans de temps, los ceps comencen a traure pàmpols, i si cap a prop de l'estiu li dóna la gana de traure lo nas al vell de la barba blanca, los brots se moriran, los ceps perdran sos pàmpols, i vetan's aquí altra vegada aixafats per una cosa que de cop semblava una ventatja, com és la d'haver passat un hivern sense fred.

És a dir, doncs, que, de llevant o de ponent, res hi ha que sia bo per un, sense que sia dolent per l'altre, i aixís se comprèn com és rara la cosa que logra tenir una acceptació complerta.

Digan-ho si no uns candelabros que l'Ajuntament ha fet col·locar a la Rambla.

He dit candelabros, i tenen pròpiament forma de tals, ja que formant cinc braços de palmatòria al cim de cada un, hi ha un fanal de vidres rodons de bastant bon efecte. Respecte al còmputo de la cosa hi ha distints parers: los diaris satírics, s'hi diverteixen; dels sèrios alguns los critiquen, i queda per resultat que la Rambla és una mica més clara que abans, i que amb tot i que no són tan lliberals com Riego los que ara governen, ells mateixos sens voler cauen en provar que és lo sigle de les llums, aquest que ara corre.

L'empresa del Circo, al contrari, sabent, com deu saber, que lo primer que deu haver-hi en un teatro és molta llum, té tan a les fosques lo seu local, que no sembla sinó que un, en lloc de trobar-se en lo temple de l'Art, se troba en un celler, soterrani o cosa pareguda. Impossible sembla que una cosa tan clara com la de veure que aquell local és fosc, passi desapercibuda a la direcció d'aquella casa. Aquell color indefinit que amb poca llum prenen totes les coses, aquella *neblina*, com dirien los castellans, dóna una tristesa, que, sense que el públic se vulga dar compte de lo que l'ocasiona, es prou causa perquè determini no freqüentar la casa i perjudiqui aixís los interessos de totes les empreses que se n'encarreguin.

La que ara l'ha pres pel seu compte ha posat en escena una obra de màgia del distingit escriptor don Josep Feliu i Codina, intitulada *Lo pont del diable*. La part de decorat, a càrrec dels senyors Carreras i Soler i Rovirosa, és verdaderament magnífica; la part d'estracista, obra del jove artista senyor Tarascó, res deixa que desitjar, i los balls, dirigits pel senyor Moragas, causaren tal entusiasme que per dugues i tres voltes seguides fou cridat l'intel·ligent coreògrafo per a rebre los aplausos del públic.

Lo Teatro Català segueix donant amb èxit representacions de *Senyora i majora* i *Cura de moro*, i en lo Liceo arrebatà l'*Aida* lo mateix ara que la canta la senyora Singer, que quan la cantava la senyora Cepeda.

I no sabent res més que meresca menció, i tement que se m'escapi lo correu,
se despedeix de vostè aquest son segur servidor i amic Q. S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, any 4, núm. 25 (maig 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 6 de maig de 1877

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: mai com avui és just que los catalans nos congratulem de la preponderància que les nostres lletres han anat logrant.

Surto de la festa dels *Jocs Florals*, i durant-me encara la impressió que ha produït en mon ànimo, n'hi faré l'explicació més exacta que puga, puig fàcil és que, caçant al vol, m'haja escapat algun concepte que no per això alterarà lo fondo de la festa. Aquesta ha sigut enguany esplendent sobremanera.

De celebrar-se, com se celebrava, en lo saló de contractació de Llotja, a celebrar-la en lo Teatro Principal, ha guanyat la funció, si no en grandària de local, en condicions acústiques, puig de temps immemorial és sapigut que aquestes són precioses en lo nostre antic coliseu.

A la una, doncs, del migdia d'avui, estàvem citats en lo ja indicat local tots los amants de les lletres catalanes, tota la flor i nata de l'aristocràcia barcelonesa, i tot lo bo i millor de les senyoretas barcelonines, que, dit sia de pas, s'hi presentaren lluint tot lo bon gust que de si dóna el luxu⁵ i tota la boniquesa amb què les ha afavorit mare natura.

Tan puntuals hi sigueren tots, que lo teatro, que s'obrí una hora abans, a les dotze, a les dotze i cinc minuts estava ja tan ple, que, com solem dir nosaltres, si del sostre haguessen deixat anar una agulla, no hauria arribat a terra.

Començà, doncs, la festa presidida per lo senyor governador de la província, i, després d'un discurs encaminat a explicar la tendència d'aquesta mena de certàmens, lo general senyor Ros de Olano donà començ al seu, que no pogué apreciar tothom de la manera deguda per lo apagat to de veu del distingit poeta. Això no obstant, nosaltres que coneixem lo citat discurs, bé podem assegurar que és una joia literària suficientment valiosa per a figurar honrant-se i honrant al costat de les que ens han deixat per glòria de Catalunya los presidents de Consistori que, com lo senyor marquès de Guad el Jelú, nos han volgut dignificar amb son padrinatge.

Després d'un petit intermedi en lo qual, com en tots, la banda de l'Ajuntament tocava en lo vestíbul inspirades composicions sobre aires de la pàtria, lo senyor Riera i Bertran, secretari del Consistori, s'aixeca per a llegir son discurs, encaminant a gloriar-se de l'increment que pren la literatura catalana i la joia amb què los fills de la terra devem gaudir-nos de la millora i avanç amb què s'efectua.

5 Imprès "lucso".

Belleses de primer ordre té el discurs del senyor Riera que foren per tots aplaudides, si bé a ningú sorprengueren; de tothom és sabuda la fama que d'excel·lent prosista català honra al senyor Riera.

Obert lo plec que devia revelar lo nom de l'autor de "L'any mil", poesia premiada amb la flor natural, resulta ser lo de don Àngel Guimerà, que ja l'any passat havia guanyat lo mateix premi.

Una salva d'aplaussos notrida i verdadera pogué provar al senyor Guimerà amb quin agrado veia lo públic sa merescuda fortuna.

Llegida la composició per lo vocal del Consistori senyor Serraclara, tornaren a sentir-se aplaussos tan entusiastes com los que havien saludat lo nom del poeta. Lo primer accèssit l'obtingué una poesia titulada "L'anada a Montserrat" del senyor Franquesa i lo segon la del senyor Pagès de Puig, titulada "L'ànima en pena".

Lo premi de l'englantina d'or l'obtingué també lo senyor Guimerà amb sa poesia "Lo plant d'en Clarís", lo primer accèssit una intitulada "La batalla del port", d'un tal senyor Pi i Perera, i lo segon "La campana d'Osca", la qual resultà ser d'un dels poetes de força amb què compta la naixent literatura catalana⁶.

No hi ha per què dir que los aplaussos ressonaven a cada nom de poeta premiat, i més fortament per a lo senyor Guimerà, que ja al saber-se que era lo seu lo segon premi, començà a prendre caràcter d'hèroe de la festa.

Per sa força poètica i merescuda sort, devia acabar de ser-ho.

S'obrí lo plec que tancava lo nom de l'autor que havia guanyat amb la poesia "Romiatge" lo premi de religió, que consisteix en una viola d'or i plata, i resultà dur lo nom del mateix nom del mateix don Àngel Guimerà. Aquí los aplaussos ressonaren més forts que mai i lo senyor secretari féu notar que tenint joies suficients lo jove poeta per a passar a la categoria de mestre, devia concedir-se-li aquest títol per a complir amb lo que manen los estatuts.

Lo senyor governador ho notificà aixís a la concurrència, i la reina de la festa, donya Josefa Aldavert, nombrada pel mateix senyor Guimerà, donà al poeta lo tercer premi, entre entusiastes picaments de mans i corals felicitacions de tots los amants de les lletres catalanes.

No devia acabar aquí la prova de l'increment i avanç que logra la literatura pàtria; s'obrí lo plec que guardava el nom del trobador que, amb son poema *L'Atlàntida*, havia lograt lo premi d'una col·lecció de poemes que la Diputació de Barcelona havia ofert al poeta que presentés lo mellor, i resultà ser lo jove don Jacinto Verdaguer, ja premiat en altres certàmens, i no fent en aquest més que corroborar les esperances que en ell havien fundat les lletres catalanes.

És lo poema del senyor Verdaguer una obra de geni, brolla la inspiració en tots sos cants, i creiem que el Consistori ha obrat acertadament premiant-lo i

6 Es tracta de Josep Martí i Folguera.

alentant aixís als demés poetes en l'intent d'acometre obres de tant alè com la del jove poeta vigatà.

Amb la lectura de la poesia "A una dona", de don Anicet Pagès de Puig, terminà lo certamen d'enguany. És la poesia del senyor Pagès patenta mostra de que també lo realisme pot cantar-se quan hi ha estre i talent per a fer-ho, i los entusiastes aplausos de la concurrència segellaren per a lo poeta lo fallo del jurat, que li havia concedit la ploma de plata i lo títol de soci honorari de la ciutat de Reus.

Aixís terminà la festa d'enguany, no trobant-hi, per a nosaltres, en lo cel d'ella més que una sola taca. Un mes abans de que els plecs s'obrissen, ja tothom sabia los noms dels autors, i per cafès i tertúlies s'anunciava qui havia de ser premiat, i fins, nosaltres ho sentírem, en quina forma havia de dar los premis lo Consistori.

Nosaltres sempre havíem entès que lo de tenir que tancar lo nom de l'autor sota plec a part era per a guardar l'incògnit; si aixís com aixís lo nom té de saber-se, resulta que millor que usar d'aquesta prevenció seria posar los noms al diari.

Diem això perquè creiem que un jurat no deu sentir en si la influència moral que forçosament ha d'imposar-li lo saber lo nom dels autors, no perquè creguem que los premiats d'enguany no sien dignes. Al contrari, per ben ditxós se daria qui escriu aquestes ratlles, si pogués tenir sols un brotet dels llors que, abundants i justos, ombregen damunt les testes dels coronats poetes.

Sens més, senyor Director, mani a son servidor i amic afectíssim Q. S. M. B.,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 26 (juny 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 8 de juny de 1877

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: la calor ja pica, i a mi me posa entre l'espasa de les ganes de no fer res i la paret de tenir d'escriure-li; mes, com que primer és l'obligació que la devoció, agafo la ploma i començo a parlar-li de les coses de nostra terra.

Aquí, per ara, gràcies a Déu, tots bons, menos los malalts i los que s'hi moren. Entre los que gosen de perfecta salut hi ha un bon senyor, que és un foraster que ha portat una obra magnífica; un quadro del Tiziano⁷.

Destinant lo producte a la viuda de l'inolvidable Padró, s'ha exposat en lo saló de descans del Teatro Principal, i moltes són les persones de gust delicat, que, mediant lo mòdic preu de dos rals, passen a veure'l. Verdaderament és l'obra d'un geni. L'assumpto és Danae, una dona, senzillament una dona: mes ja basta, perquè l'art, quan és verdaderament sentit, necessita molt poc per a expressar-se. La lluada concurrència que visita el quadro ne surt verdaderament meravellada, i tothom felicita a l'estranger, amo de tan rica joia, per lo plaer que nos ha donat exposant-lo en la ciutat dels comtes.

Per lo demés, la campanya de los teatros d'estiu ja s'és oberta. En lo Tívoli s'ha estrenat amb extraordinari èxit una sarsuela catalana, lletra dels senyors Campmany i Molas i música del mestre Manent, titulada *Lo Cant de la Marsellesa*. Està ben posada en escena, la música és agradable, les decoracions són boniques, i només és de sentir que, per lo preu d'un ral, lo públic puga saborejar espectacles com aquests, i tant més quan lo teatre català, gràcies a Déu, per ara, necessita ben poca cosa més que posar les obres amb decoro perquè la gent hi acudi. An aquest pas, és a dir, donant per un ral música, decoracions i ric vestuari, per força ha de caminar lo teatro a son decaïment, puig està clar que, perquè surti a compte a los empresaris poc serà lo que podran recompensar a los artistes, i aquests, amb tot son mèrit, tal volta se veuran forçats a deixar l'escena per a desempenyar una ocupació, si no tan gloriosa, almenys més productiva.

Lo teatro del Bon Retiro també se dedica amb fruit a cultivar la poesia dramàtica de la terra, i després de posar en escena una peça titulada *Gent de barri*, de don Bartomeu Carcassona, ja estrenada amb molt lluïment en lo gran teatro del Liceo, s'estrenaran *L'arcalde de Vilaplana*, de l'inspirat poeta don

⁷ Imprès "Ticiano".

Pere Anton Torres; *La Majordona*, de don Joaquim Riera, i *La Ventafocs* de don Rossendo Arús.

Ja veu, doncs, senyor Director, que lo moviment dramàtic català no té de què condoldre's, com no sia de l'equivocació en què cauen los que creuen i diuen que determinades persones lo empresonen, només perquè, amb major o menor fortuna, són les qui donen més número d'obres al teatro.

Lo teatro català no ha merescut mai tan petit concepte com és lo de suposar que el constitueixen les obres que s'estrenen en un sol teatro. Lo teatro català és lo Liceo, lo Principal, lo Bon Retiro, les Novedades, lo Prado, Reus, Tarragona, Girona, Catalunya entera. Totes les poblacions catalanes, tots los teatros i tots los autors catalans lo constitueixen, com constitueixen lo teatro castellà totes les províncies d'Espanya i tots los autors espanyols. En lo mateix Segle d'Or, l'immortal Lope de Vega, amb tot i sa fecunditat, no ha constiuït mai lo nostre admirable teatro antic. Res vol dir que ell fos lo qui des més número d'obres al teatro; Calderón, Moreto, Tirso de Molina, Rojas i altres valen tant com ell, i junts, no un sol, constitueixen aquesta joia plena de preuats diamants, que es diu *Teatro espanyol*, que els forasters envegen, i que el mateix Molière no es va desdenyar de copiar-lo.

Res més equivocacat que un projecte que ha fet un cèlebre empresari de Madrid volent regimentar lo Teatro com un batalló de tropa.

L'exemple que acaba de dar lo eminentíssim senyor Echegaray amb l'èxit de sos drames, abundants d'inspiració, és l'única, la sola mostra de lo que deu fer-se per a reviscolar lo Teatro. No associacions, no proteccions de govern; drames bons, artistes excel·lents, i lo art tornarà a ésser lo que era en ses millors èpoques d'esplendor i glòria.

Si això no es logra, per molta que sia la bona fe del qui ho procura, si com Ventura de la Vega, que cregué que *La mort de Cèsar* era sa millor obra, nos equivoquem, no és culpa nostra.

Encara recordo que l'actor Vico, per a treballar amb seguretat, va nombrar un jurat dels poetes més eminents de Madrid perquè li diguessen si era segur l'èxit d'*El desengaño de un sueño*, obra del duc de Rivas. Lo jurat va garantir-li lo bon resultat, i, no obstant, l'obra no va agradar al públic, i, lo mateix que *La mort de Cèsar*, va tenir que retirar-se de l'escena, ocasionant als empresaris grossa pèrdua.

I això és lo únic que és veritat, no associacions, no gent juntant-se per a fer teatros, drames que agradin, autors que fascinin, que el dia que un autor anul·li a un altre, no serà per manyes ni per procediments artificiosos, sinó perquè haurà fet un drama mellor que tots los que l'altre hagi fet. Lo públic no té preferències, i lo dia que se li presenta una obra perquè falli, desaprova o aplaudeix, a despit dels que disfamen o dels que ensalcen, segons sia poc o molt lo mèrit de l'obra exposada a son judici.

Aquestes raons me porten al record d'una estona agradabilíssima que vaig passar l'altre dia sentint la lectura d'una peça catalana de don Eduard Aulés, titulada: *Romagosa, bis*. Si l'efecte que em produí dec expressar de bona fe, asseguro que l'èxit de dita peça serà completíssim; xispejant i plena de gràcia, versificada admirablement, ben conduïda, m'atreveixo a profetitzar a l'autor un verdader èxit. Això, no obstant, si algú me preguntés si en posaria les mans al foc, com aquí sol dir-se, contestaria, com li dic a vostè, que en la següent correspondència, que ja la peça haurà estat representada, li podrà dir amb certesa son servidor i amic,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 27 (juliol 1877), p. 3.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 10 de juliol de 1877

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: amb lo darrer número de *La Renaixensa* rebrà un curt escrit, que fineix demanat-li a vostè que l'inserti en la publicació que tan dignament dirigeix, per a defensar al Consistori dels Jocs Florals d'enguany de la *calúmnia* de que diu que jo l'he fet objecte amb ma última correspondència.

Si algun escrúpol d'amistat lo detingués de fer lo que li demana l'autor de l'escrit, jo li suplico que el venci. Los castellans diuen que "Al buen pagador no le duelen prendas", i jo, per major claredat de l'assumpte, i essent lo primer que vull posar en son lloc l'honra, per a mi immaculada, del Consistori d'enguany, desitjo que el lector llegesca l'acusació fiscal, perquè dessota puga comprendre millor les raons que jo dono en ma defensa^{8*}.

Sempre he sentit vivament la severitat amb què me tracta la redacció de *La Renaixensa*, tant per lo valer de les persones que la componen, com perquè no hi ha dubte que talla ales i encongeix lo veure's censurat amb acritud i duresa, justament per aquelles persones de qui un rebria més esplai i esperit, en cas d'haver tingut la sort de ser ben vist per elles.

Això que sempre m'ha estat dolorós, ha sigut la causa de que *La Renaixensa* vegés tan negra intenció en les últimes ratlles de ma desgraciada correspondència.

Insultar! Insultar jo a un Consistori com lo d'enguany, compost de persones a quines venero, i a una de les quals, mostra de rectitud i honradès pura, m'hi uneixen llaços d'amistat i fins de parentiu!

Solsament l'error de concepte amb què se'm judica pot haver fet dir a l'autor de l'escrit lo que devia fer-me tan fonda ferida.

Potser ningú com jo creu tan ben premiades i dignes de premi les composicions d'enguany; potser ningú més, per motius d'escola, proclamaria amb més força l'acert amb què ha obrat lo digne jurat; mes tot això no vol dir que no fos mellor que los jutges ignorassen per complert los noms dels poetes; i que los noms se saben, i que les poesies se llegeixen, i que jo he sentit esclats dient: "tal poesia mereix tal o qual premi, i lo Consistori obrarà mal si no el concedeix en aquesta o aquella forma" *és cert*, encara que diga que *no ho és* l'autor del text escrit.

8 * A l'hora d'entrar en premsa nostre número, no havíem rebut lo de *La Renaixensa* a què fa referència En Serafí Pitarra, i tenim que aplasar fins al pròxim número la publicació de l'article que aquest contesta (N. de la R.).

Això que sostinc, jo sé bé que ni és un crim de lesa majestat, ni vol dir (això de cap manera) que el Consistori, ni els dignes poetes premiats, duguessen ni obressen il·legalitat alguna; mes sí és prou perquè senzillament, i amb l'intent de que es subsani aquesta falta, ne parli jo en un periòdic destinat al foment de la literatura pàtria.

I lo que prova que això té importància, lo que demostra la meua raó en aquest punt és la mateixa forma amb què es verifica lo certamen.

Per què se posa lo nom de l'autor en un plec tancat i no al peu de la poesia? Perquè el nom no se sàpia. Perquè amb tot i la seguritat que tenim de la bona fe de les persones que componen un jurat amaguem lo nom de l'autor? Per la influència que pot tenir en l'ànimo dels jutges la veneració que a voltes inspira un nom o la seguritat de perfecció que dóna lo saber que és de persona distingida, lo que deu jutjar-se, no essent menys poderós que aquest, l'efecte moral que ha de produir en l'ànimo del jutge una opinió pública formada ja anteriorment a son judici, podent-li fer nàixer lo temor de no atrevir-se a combatre-la.

Això i res més que això volia dir lo final de ma última correspondència. Comprenc que al dir que "se sabia quines poesies s'havien de premiar i en quina forma", les paraules materials no deien altra cosa que allò de què em culpa l'atac de *La Renaixensa*, mes lo tot de l'escrit desfà tal intent, i qualsevol lector que em faci mercè de llegir la citada carta, veurà ben clar que res més que admiració i bon afecte m'anima en pro dels poetes i Consistori dels Jocs Florals d'enguany.

Mes dic, i això crec que serà satisfacció complerta, si lo que diu *La Renaixensa* és lo que diuen les ratlles per mi escrites, jo asseguro que no fou tal mon intent, i sí sols lo de lamentar-me d'un mal que, sens intenció, i solament per lleugeresa, si ve cometent des del principi de la institució dels Jocs Florals, i que realment no té cura si els mateixos poetes que remeten les composicions no posen esment en guardar l'incògnit.

Saber-se lo nom de l'autor perquè estiga escrit al peu de la composició o saber-se perquè se diga en cafès i tertúlies és tot igual, i en qualsevol dels dos casos queda desfeta la prudenta prevenció del plec tancat, que és la condició més precisa de tot certamen.

Creu que los senyors del Consistori i los poetes premiats se donaran per satisfets amb aquesta aclaració, i jo aprofitaré lo poc espai que em queda per a dar a mos lectors raó de lo poc nou que puc dir-los de nostra terra.

Los dos teatros que ara sostenen la campanya artística catalana són lo *Bon Retiro* i lo *Tivoli*. En lo primer s'han estrenat peces i comèdies amb molt bon èxit, i en lo segon *Lo Cant de la Marsellesa* segueix encara sostenint a l'empresa i recollint molts aplausos per autors i actors.

Demà s'estrenarà en lo *Bon Retiro* una comèdia de don Joaquim Riera i Bertran, de la qual tenim molt bones notícies, i ja s'estan pintant les decoracions

per la de màgia², titulada *La Ventafocs*. L'autor d'aquesta, don Rossendo Arús, és lo qui amb tan bon èxit publicà les *Cartes a la dona* en la publicació que vostè tan dignament dirigeix.

No hi ha perquè dir que lo *Bon Retiro* és un dels bons mantenedors de les lletres catalanes amb la deferència que per elles demostren los empresaris, i l'auxili d'actors tan distingits com los que hi representen, capitanejats per lo inimitable senyor Fontova, no queda dubte algun de que elles són les que han de guanyar la batalla en lo passeig de Gràcia.

Sens més, senyor Director, i demanant-li dispensa per lo caràcter especial que m'ha sigut forçós donar a aquesta correspondència, se repeteix son amic afectíssim aquest son servidor

Q. S. M. B,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 28 (agost 1877), p. 3.]

LES FESTES DE LA MERCÈ,
DESCRITES PER LOS CORRESPONSALS DE LA LLUMANERA

CARTA D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 7 Octubre 1877

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: la ciutat comtal acaba de celebrar les festes de la Mercè i amb elles les fires que tants forasters nos han dut i tant diner han fet girar en los passats vint dies.

Si anar de Nova York a Barcelona sigués com anar d'aquí a Gràcia, molt me doldria que vostè no hagués vingut a veure les tals fires, que de bona fe li asseguro li haurien agradat, per més que, com tot lo humà, adolissen dels seus defectes i portessen en si les seves impertinències. Preparat ja de temps lo succés, per medi de grans cartells de lletres de colors, gacetilles extraordinàries i excitacions municipals, arribà el dia en què esclatà la bomba, i com si aquesta hagués estat plena de forasters i llums, tota la ciutat se vegé invadida per abdues coses, enlluernant si un aixecava los ulls enlaire, i ofegant-se, si atrevidament entrava a la Rambla, a on no podia arribar-se a donar un pas sense perill d'empentes o trepitjades que augmentaven les lluminàries fent veure les estrelles an el pobre que les rebia.

No hi ha perquè dir quins carrers foren los que més se llüiren; tots s'esmeraren en quedar bé, i la Rambla amb ses garlandes de flors i milers de fanals glaçats, lo carrer de Fernando amb sos magestuosos candelabros, l'Argenteria amb sos arcs figurant coralers i diademes de robins i esmeraldes, se feren notar tant com lo passatge de Bernardino amb sa cova d'estalactiques i lo carrer Nou de la Rambla amb ses arcades de glaces i flors. La plaça Real il·luminada per un foc de llum elèctrica produïa excel·lent efecte, i arrodonia l'animació general la passada dels xics de Valls i de Barcelona, los nanos, los gegants, lo drac de Vilafranca i les cobles de l'Empordà amb la característica tenora.

La colla de les bandúrries també hi féu son paper i les xarangues i música de l'Ajuntament, animant totes les diversions i espectacles, acabaren de coronar les festes.

Res hi faltà perquè fossen complertes; lo que va bé i lo que va malament les caracteritzà de la manera deguda, i l'aquàrium rebentant sos vidres i l'exposició arqueològica no tenint llestos los catàlogs sinó després de passades les fires han donat no poc que dir i han sigut entreteniment de xismosos i gent que es desviu per clavar allà on poden l'estisora.

Los lladres també han fet son agost, i per què no? Acàs no són una de les espècies en què es divideix la família humana i la més abundant a tal volta? Hauria sigut just que sols per ells no s'haguessen celebrat fires a Barcelona? Lo qui anant a mirar quina hora era se trobà sols amb la leontina del rellotge i lo pagès enganyat fent-li comprar la consabuda alhaja trobada en terra li donaran resposta a si es pot prescindir mai de pagar aquest tribut que els tontos tenen d'immemorial temps rendit a los esparpillats del setgle.

Los teatros no volgueren ser menos i prengueren mà a la sardana. En lo Circo *Urganda la desconocida* feu la bruxeria d'omplir les butxaques de l'empresari; en lo Teatro Principal *La Pata de cabra* escurà les dels forasters, i lo Teatro Català amb *Lo ferrer de tall*, *Lo secret del nunci*, *La Dida*, *Les dones*, i les mellors produccions del naixent teatro arrancà diners i aplausos a los concurrents que de gom a gom l'omplien.

Lo Teatro del Tívoli amb tot i venir un xic a remar per trobar-se en lo passeig de Gràcia també féu lo seu fet i guanyà bons diners exhibint entremig de sos programes a Miss Lurline, la cèlebre reina de les aigües.

I així acabaren les festes. Envelats, i balls arreu arreu, castells de focs artificials un que altre vespre; certamen de fanals en lo qual guanyà el premi un que tenia la graciosa forma d'una papallona; certamen d'horticultura, admirable per l'avanç que significa; certamen literari celebrat per l'Excm. Ajuntament en lo qual guanyà premi lo notable historiador i bon poeta Bofarull, i certamen del Col·legi Mercantil, dirigit per don Evaristo Dey, en lo qual obtingueren joia los senyors Careta, Gallart, Poch, Casademunt, Vilanova i, amb altres, aquest son segur servidor de vostè, amb més bona sort que mereixements prou dignes.

Lo mestre Balart en lo certamen musical guanyà lo primer premi amb sa simfonia titulada *La Caceria*, i en la funció oficial que donà lo Teatro de Santa Creu per a fer-la sentir després de la representació de l'*Alcalde de Zalamea*, lo públic corroborà lo fallo del jurat fent-la aplaudir a més i millor per milers de mans que l'entusiasme movia.

Finides les festes, sols passà un dia sens gosar noves emocions. Lo distingit poeta don Ramon Bordas donà al Teatro Català una comèdia en tres actes titulada *La pagesa d'Ivissa*, i lo dimarts, dia dos, s'estrenà amb envejable èxit, bellament representada per la companyia catalana, dirigida per los senyors Parrenyo i Fontova. Parts recomanables té la nova obra dramàtica destinada a posar en evidència les costums de la més petita de nostres illes Balears, i lo públic premià lo mèrit que l'avalora amb repetides cridades a l'escena i molts aplausos a tots los actors.

Vol dir això, senyor Director, que lo Teatro Català compta amb una obra més. Prompte començarà a ensajar-se *Lo contramestre*, original de qui firma aquesta

correspondència, i amb aquesta nova, i amb dir-li que li desitja salut i llarga vida se despedeix de vostè, aquest son segur servidor i amic

Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 31 (novembre 1877), p. 2.]

CARTA D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 7 novembre 1877

Senyor Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic: com a corresponsal que só del seu periòdic, i carregat del bon zel amb què vull complir ma tasca, me sento, a fe, content de lo abundosa que serà la collita d'aquesta vegada. Valga per totes aquelles que no han arribat de molt als nostres desitjos.

No es pensi per ço que li parli de les baralles que hi ha a Ca la Ciutat, ni dels comptes de l'Aquàrium, ni de mil altres coses que per aquí són entreteniment de setmanaris satírics i objecte de la retallada de tanta i tanta estisora com hi ha a punt de mossegar sempre. Res d'això; la meva idea és referir-li totes aquelles novetats de què realment gosem de des de que tenim hivern sense fred, teatros sense gent i gent sense capa, quan aquest fred de debò vinga, a causa de lo paralizats i perduts que tenim tots los negocis.

Tornant doncs a lo que dèiem, la primera d'aquestes novetats de què vull parlar-li és lo "Skating Rink". Fill meu! No s'estranyi de que jo li parli esverat de semblant cosa, però, sabent com jo sé que el temps és una joia preciosa, veure tanta gent ocupada en relliscar amunt i avall sobre un pla llis, sens més objecte que el de mirar si aquesta diversió pot anar amb rodes, cregui que em va fer un efecte tan estrany que avui encara me'n dura la sorpresa. Ja feia bé aquella vella que no volia morir mai.

Jo hi vaig d'en quan en quan, m'assento i allí passo l'estoneta; mes cada vegada que m'afiguro que són néts de Wifredo el Pelós, descendents de D. Jaume el Conquistador, i rebrots d'aquell Fivaller que fins a son rei va plantar cara, tota aquella gent que per allí rellisca, ja no m'admiro de des del moment que ara tots nos posem les rodes als peus, que ja no puguen anar ni amb rodes tots los projectes que surten de nostres testes.

I, no obstant això, hi vaig, i com que s'ha fet moda, m'hi diverteixo, i fins no fóra estrany que algun dia me posés uns patins e imités o seguís aquell antic refrà que diu: "Roda el món i torna al Born", rodant lo Bon Retiro i tornant-me'n a casa.

Sia com se vulla, lo cert és que los empresaris del "Skating" seran uns tontos de no deixar-se la barba, perquè està clar que, havent-se-la de fer d'or, val més tota que la perilla sola, i suposat que el públic ho ha pres bé i omplena lo local cada dia, alguna raó tindrà per trobar-hi l'amenitat que jo, sens saber per què, ja començo a saber-hi veure.

Mes deia la meua àvia que lo que és bo pel fetge és mal per la melsa, i, efectivament, mentres s'omple lo lloc de patinar, los teatros porten una existència precària.

Lo Teatro Principal, amb tot i haver posat en escena lo *Pietro Micca*, amb molta esplendides se troba amb que no li surt lo compte. Lo Liceo amb tot i que ha tingut acert en algunes òperes, té molta menos gent de la que los empresaris voldrien, i lo circo no ha fet per ara cosa que la pena valga de ser mencionada. Avui he sabut que s'ha posat amb èxit una peça del Sr. Molas que es titula *Festes de Barcelona*, i espero veure-la per donar-li com solc lo més detallat compte.

Lo Teatro Català és lo que no minva, ni es mou, ni per res s'aterria; per ço té tants contraris, per ço és tan combatut, mes com lo roure fortíssim que dóna al mistral son fullatge perquè ell jugui, ni sisquera s'inclina lo gruix d'un paper de fumar cada vegada que rep una esbufegada del mal vent que el vol abatre.

L'última obra estrenada del Sr. Bordas, *La pagesa d'Ivissa*, encara agrada i encara té el mateix èxit que el dia que va estrenar-se, amb tot i ser ja l'onzena la representació que ahir va donar-se. Veritat és que l'excel·lent companyia que la desempenya la broda, com sol dir-se; mes ni la bondat de l'obra, ni lo mèrit dels artistes arribaria a tant si no anés ajudat del bon afecte que lo públic sent per lo teatro de la nostra terra. Altra novetat i grossa és la de que dita companyia representa la peça *Cura de Moro*, sens apuntador, tantes són les voltes que l'ha representada i tal és la seguretat dels actors que en lo Teatro Català treballen.

A tot això una pluja de diaris com mai s'havia vist dóna animació i vida a la sortida dels teatros, sobretot cada dissabte, que, segons sembla, és lo dia escollit per fer sortir en lletres de motllo tot lo bo i dolent que a tants escriptors inspira lo que succeeix en l'antigua ciutat dels comtes.

Entre els tals diaris n'hi ha algun de digne i verament literari, i són los últims que han aparegut: *La Crítica* i lo *Nunci*, dels quals no dec parlar per raons de delicadesa que vostè compendrà quan los llegeixi.

Res més per ara. Mani a son segur servidor que sa mà besa i desitja sempre servir-lo,

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 32 (desembre 1877), p. 2.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 4 desembre de 1877

Molt estimat director i amic: Fa un fred que pela. De cop i vol se'ns ha girat un griso que talment sembla que ens clavin agulles de cosir a la cara, i com que no hi estàvem fets sembla que els barcelonins ja no sabem lo que ens passa de sorpresa.

Aixís les coses, qualsevol diria que estant lo temps fred ha d'estar tot fred en nostra terra. Doncs no senyor, res d'això, jo m'empenyaria enmig d'aquesta temperatura glacial a trobar coses tèbies, calentes, i, si tant se m'apurés, fins algunes que arribarien a cremar-me.

Comencem per les tèbies.

I com que tèbies vol dir ni calentes ni fredes, bé deu ser una cosa així l'èxit mitjà que lo ball *L'Ondina*, ha tingut en lo nostre teatro de Santa Creu. Està ricament presentat; los ballables són escollits i ben executats i amb tot no acaba de satisfer al públic. No sembla sinó que lo ser l'assumpto de gent que viu a dins de l'aigua, s'hagi aigalit del tot. Mes ja li dic; és una aigua que ni és prou calenta per a escaldar-hi una sopa de farigola, ni prou freda per a fer-hi un gelat de xuffa. És aigua tèbia.

Com a coses calentes, si podem donar lo nom de tals a totes aquelles que fan posar les mans vermelles de tant aplaudir, bé podem parlar sense recel d'una filla de la terra a on vostè posa oli a la LLUMANERA i l'encén de tots quatre brocs perquè faci llum a tot lo món. Parlo d'una tal Miss Leona, una bona noia que a la barra del trapezi i enfilant-se i baixant per una corda, fa meravelles que realment no havíem vist aquí fins ara. Ben mirat no és res més que una senyora que fa les forces; però fa treure forces de flaqueza per a aplaudir-la, i ha fet profitosos los esforços de l'empresa, que ha recobrat forces amb la gent que ha fet anar an el esvaït Teatre del Circo.

Tant o més que la dita Miss Leona fa escalfar les mans al públic un tal mussiú Cascabel, que l'ha posat al públic i se l'ha fet seu amb los admirables jocs de trasmudació que fa al damunt de sa pròpia persona.

Ja li asseguro! Ja poden anar-hi a prendre aquests polítics que cada punt giren de casaca! Allà veuran canviar de sexo, de manera de ser, de vestit... en fi; no li dic sinó que en menos d'un quart presenta set tipos diferents. Vegi si hi ha ningú que de des d'abans de la Revolució fins ara hagi canviat més vegades de partit!

Mes sembla que ja lo explicat basta perquè vostè compregui que amb aquest Cascabel al coll de Miss Leona ja l'empresa té prou pesada i torna perquè la balança s'inclini cap als seus interessos i li sembli també un calent més d'agost aquest desembre amb tot i lo fredoluc que per ara fibla.

Passant ara al Teatre Català, que és fruita de casa, dec dir-li que sense braser ni fogaina, és potser lo lloc a on més arraceradets i calentons passen la vetlla los fills de Barcelona. Sempre s'hi pica de mans i sempre tenim motius per a sortir-ne satisfets i ufanosos.

Després de la comèdia de don Ramon Bordas, de qual èxit ja li vaig dar notícia, se n'ha estrenat una de don Miguel Draper intitulada *Los Misteris de Família*. Res hi ha que dir en contra, si es considera lo picament de mans i l'ajuda que mereix l'autor que per primera volta presenta ses inspiracions a l'escena.

En sa obra don Miguel Draper va provar disposicions no pas gens vulgars per a l'art dramàtic i l'èxit que va tenir lo drama li prova bé que amb bons estudis ben aviat tindrà un altre poeta la nostra estimada terra.

Lo Liceo també segueix tebió; no perquè no valga lo que en ell se posa, sinó perquè sembla que aquest grandios temple de l'art no s'escalfa verament sinó quan són dignes d'ell los aconteciments que s'hi verifiquen.

Això no obstant, ara s'hi ha cantat lo *Nabucco* amb molt èxit, i dies enrera una tal *Selvaggia*, òpera que a la quènta no va treure faves d'olla perquè no té una música de primera, que en quant a l'execució, ja li asseguro que lo mestre Dalmau, un altre dels músics que honren a nostra pàtria, ens va fer escalfar las mans de debò a força d'aplaudir-lo.

Després d'això no em queda ja més que parlar-li de les coses que cremen, amb tot i lo fred que fa, i a fe li asseguro que això fóra lo més llarg fent-nos cèrrer tal volta el perill de que fos interminable. A mi al menos, són tantes les coses, que només de pensar-hi ja em cremen.

Posi's la mà al pit, com diuen les dones, i vostè mateix digui'm si no tinc raó de cremar-me amb que encara no hagen desaparegut los casalots⁹ i barraques que embarassen la nostra hermosa plaça de Catalunya.

Faci'm lo favor de dir-me si no crema que tapant la meitat de l'hermós edifici de la Universitat nova, hi haja un terreno per acensar que l'Ajuntament no expropia, esperant sens dubte a que algú l'edifiqui i mati tot l'efecte que al públic pot causar la vista a mitges del grandios edifici.

Digui'm també si no el crema la moda que ara s'ha introduït en los teatres de posar anuncis en lo teló de boca i veure sortir de darrere d'un ròtul que diu: "Inyección Bru" la figura d'un guerrer del sigle XI o los delicats tipos d'Isabel i Marcilla.

9 Imprès "casalots".

Digui'm també si no crema lo no acudir-me coses que cremin quan tantes n'hi ha a Barcelona, i si no haig d'estar cremat ara que de repent me n'acuden una pila i les haig de deixar per a la pròxima correspondència perquè és tard i tinc por que el correu se m'escapi.

Perdoni doncs, senyor Director; les circumstàncies manen més que nosaltres i vostè més que elles a aquest son segur servidor que l'aprecia i S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 33 (gener 1878), p. 6.]

CARTES D'EN SERAFÍ PITARRA

Barcelona, 6 de febrer de 1878

Sr. Director de LA LLUMANERA.

Molt senyor meu i estimat amic; de dordre fóra que l'home s'empenyés en voler trobar les causes de tots los efectes que experimenta; o les trobaria i veuria allavors que fallen tots sos propòsits, o boig de tant buscar i no trobar-ho, a professó feta aniria a omplir les cases de Sant Boi i la Nova Betlem.

Qui ens havia de dir, allavores que los cantonals s'havien apoderat de Cartagena, que podien, en còmputo, venir temps pitjors que aquells?

Qui ens havia de dir, dintre d'aquell immens terrabastall, desbordades les passions, campant cada u per la seva via, que un ordre convingut amb una llibertat ben entesa no ens havia de dur la ditxa que allavors ens faltava?

No era de presumir que, finida la Guerra Civil, reposats, si es plau per força, los caps eixalabrats que ens pertorbaven, vindria lo benestar, la pau tranquil·la i amb ella lo treball, que és la riquesa i la font de prosperitats de tots los pobles?

Doncs no senyor; res d'això havia d'ésser. Lo mateix ha sigut haver-hi ordre i benestar que minvar lo treball, disminuir lo negoci, i venir una paralisació tal que la gent vella de la terra no recorda haver-ne vist una altra igual en la vida.

De què ve?

Per mi, de re. És que les nacions, com los homes, jamai poden ser ditxoses i aixís com l'home s'equivoca quan pensa que estarà tranquil en exint del trull que l'encaparra, aixís mateix les nacions s'erren de mig a mig quan pensen que en acabant lo desori que les amoïna podran estar tranquil·les i arribar al fi de prosperitat que naturalment desitgen.

Una altra consideració se'ns ocorre. I si la generalitat de cada país portés en si la manera de viure que convé a sa manera de ser i especialíssimes circumstàncies que el rodegen? I si fos que Espanya per a ser rica i treballar necessités lo terratrèmol de la guerra civil i l'esbalotament que promouen los diferents canvis de govern i la inquietud que fins fa poc havia estat la vida natural de nostra pàtria?

No ens atrevim a decidir-ho; lo que sí és cert és que de des de que hi ha quietud anem pitjor que quan no n'hi havia, i que tot aquest prefaci ha estat necessari per arribar d'un modo o altre a explicar lo que passa a Barcelona d'un quant temps an aquesta part.

Les feines estan paralisades. Los botiguers, mà sobre mà passen hores del dia esperant la regatejadora senyora, com l'estàtua del comendador enfarinada està esperant que el galant li dirigeixi la paraula per a sorollar-se un xic damunt son sòcal de pedra.

Los teatros estan perduts. Per primera vegada en la història de ses empreses, la del Liceo ha tingut de rebaixar los preus d'òpera i s'ha vist precisada a fer funcions mònstrues per a mirar si aixís compensa en algun modo la crisi fatal que ara atravessa.

Lo Principal, ressentint-se de lo mateix, també ha baixat sos preus, i aixís d'alguna manera pot anar passant i adorant, si bé no li fa de bon sentir, com acostuma a dir-se en los compliments tornats i retornats de tot principi de conversa.

Lo teatro del Circo, abandonat ja per l'empresa que el tenia, fa uns quinze dies que ha passat a ser cau d'una companyia de sarsuela, que posa lo mellor repertori, i exhibeix uns quadros dissolvents que, a jutjar per l'èxit que obtenen, tal volta facin que la volada d'aucells no canti en va dins de la gàbia del carrer de Montserrat, com altres voltes.

Lo Teatro Català és lo que menos se ressent de les sobredites circumstàncies, però amb tot no compta tants plens com en los anys anteriors, i mai poden ser per ell vantatges circumstàncies com les que ara atravessa.

Per a coronar la festa, fa temps, molt temps, que no plou, i sembla que la salut se n'ha ressentit de tal manera que mai com ara s'havien vist en Barcelona tantes morts i tan gran número de malalts.

Però ¿vostè creu que per això l'esperit catalanesc minva i decau l'ànimo dels que han de contribuir al renaixement de la pàtria?

No senyor; ans al contrari: sembla que les penes nos exciten, i lo mateix en lo teatro que en lo camp literari, són cada dia més extraordinaris los esforços que els bons fills porten a cap en pro de la bona causa.

A més l'acreditada revista *La Renaixensa*, ara ne tenim una altra intitulada *Lo Gay Saber*, dirigida per lo infatigable catalanista i distingit mestre Sr. don Francesc Pelai Briz. No sé si haurà arribat a mans de vostè algun dels primers números; si acàs vegi'l i observi com la importància dels treballs que conté, exceptuant-se la petita poesia del qui firma, acredita ja de cop la publicació que m'ocupa.

En lo teatro s'està ja ensajant la comèdia tràgica de don Francesc Ubach i Vinyeta, també mestre en gay saber, intitulada *La mà freda*. Tenim bones notícies de l'obra i esperem un succés literari per a la nit de son estreno.

Aquest se verificarà després de les representacions de *Lo Contramestre*, e immediatament després de l'obra del senyor Ubach, començaran los ensaigs de *Lo Rabadà* del senyor Feliu i Codina.

Veliaquí, senyor Director, lo bo i lo dolent que com a cert ha arribat a ma notícia.

A tot, només li dec afegir que en la tarda del passat diumenge se va aixecar en la plaça de toros un globo amb tres persones i una senyora. Mr.¹⁰ Godard,

¹⁰ Imprès "Mrs."

que tal és lo nom de l'aeronauta, vegé fallat son negoci; molta fou la gent que acudí a veure l'ascensió; mes tota de part de fora; la plaça de toros estava poc menos que buida, segons varen dir-me, i lo globo que s'elevà poc i caigué a la vora de la fàbrica del gas fou apedregat per aquells que apedreguen tots los globos i que no dubto deuen pertenéixer a la mateixa raça que l'any vint-i-tres perseguia i caçava als fugitius liberals com a conills.

De tot ha d'haver-hi a la vinya del senyor, i la gent dolenta serveix tal volta per a fer destacar més i més la bondat dels que reproveu aquestos fets salvatges. Sens més, senyor Director, mani a son amic afectíssim Q. S. M. B.

SERAFÍ PITARRA.

[*La Llumanera de Nova York*, volum III, núm. 35 (febrer 1878), p. 3.]

II. ÍNDEX ONOMÀSTIC¹¹

- “A una dona” (d’A. Pagès de Puig) 21
A la vora del mar (de Pitarra) 13
 ABELLA, Maria de les Mercès 14, 19
Aguanta cachete y calla (sarsuela) 10
Aida (òpera de G. Verdi) 9, 19, 20
 Ajuntament 1, 5, 16, 18, 20, 24, 26
Alcalde de Zalamea (de P. Calderón de la Barca), *El* 24
 ALDAVERT, Josefa 21
 ALFONS XII 19
 ALTADILL, Carlos 17
 Amèrica 7
 anada a Montserrat” (de J. Franquesa i Gomis), “L’ 21
 ANGELON, Manuel 17
 ànima en pena” (d’A. Pagès de Puig), “L’ 21
 any mil” (d’À. Guimerà), “L’ 21
 Aquàrium 25
arcalde de Vilaplana (de P. A. Torres), *L’* 22
 ARNAU, Josep Maria 8
 ARÚS I ARDERIU, Rossend 12, 22, 23
Atlàntida (de J. Verdaguer), *L’* 21
 Audiència 6
 AULÉS, Eduard 13, 22
 AULÈSTIA I PIJOAN, Antoni 12
Aureneta (revista), *L’* 12
 BALAGUER, Víctor 13
 BALART, Gabriel 24
 Balears, illes 24
barbiere di Siviglia (òpera de G. Rossini), *Il* 14
 Barceloneta 7
 batalla del port” (de P. Pi i Parera), “La 21
 Bernardino, passatge de 24
 BERNIS, Albert 9, 16
 BLANC I RIERA, Josep 16
 BOFARULL, Antoni de 12, 24
 Bon Retiro veg. Buen Retiro
 Bonanova, marededéu de la 4
 Boqueria, pla de la 3, 9, 18
 Boqueria, plaça de la 3
 BORDAS, Ramon 24, 25, 26
 BRETÓN DE LOS HERREROS, Manuel 8
 BRIZ, Francesc Pelai 27
 Buen Retiro, teatre del 12, 13, 17, 22, 23, 25
 Buenos Aires 12
caceria (de G. Balart), *La* 24
 CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro 22, 24
 Caldetes 12
 campana d’Osca” (de J. Martí i Folguera), “La 21
Campana de Gràcia (revista), *La* 15
 CAMPMANY PAHISSA, Narcís 22
 Campos veg. Camps Elisis
 Campos Eliseos veg. Camps Elisis
 Camps Elisis 4, 6, 10
cant de la Marsellesa (sarsuela), *Lo* 22, 23
 CARCASSONA, Bartomeu 22
 CARETA I VIDAL, Antoni 12, 24
 CARRERAS (escenògraf), Marià 20
 Cartagena 27
Cartes a la dona (de R. Arús) 23
 CASADEMUNT, Joan 24
 CASAS (actriu) 19
 Castell de la Seu d’Urgell 7
 CATALINA (director teatral) 12
 catedral 5
 CAZURRO, Andreu 14
 CAZURRO, Rosa 14
 CEPEDA (cantant) 19, 20
 Cerdanya, la 11
 Cette (Seta) 7
 Circo, teatre 14, 15, 16, 17, 20, 24, 26, 27
 CLAVÉ, Josep Anselm 16

¹¹ Les xifres a què remet cada entrada del present índex indiquen la nostra numeració de les cartes de Pitarra. Han estat omeses de l’índex les entrades “Barcelona”, “Pitarra” i “Soler, Frederic”.

COLL I VEHÍ, Josep 17
 Collegi Mercantil 24
 Consistori dels Jocs Florals 16, 21, 23
contramestre (de Pitarra), *Lo* 24, 27
 Corpus 5
 Corts 9
Crítica (diari), *La* 25
 Criadero, font del 4
Crònica (diari), *La* 3
Cura de moro (de Pitarra) 20, 25
 DALMAU (mestre) 9, 26
 DE ROJAS, Fernando 22
desengaño de un sueño (del duc de Rivas),
El 22
 DEY, Evaristo 24
Diari veg *Diario de Barcelona*
Diario de Barcelona 3
Dida (de Pitarra), *La* 11, 24
 DÍEZ (actriu), Matilde 4
 Diputació de Barcelona 6, 21
Don Carlos (òpera) 15
dones (de Pitarra), *Les* 24
Dones! (de J. M. Arnau) 8
 DRAPER, Miguel 26
 Duc de Rivas 22
 ECHEGARAY, José 22
 Eixample 1, 5, 10, 13
Embustero (setmanari), *L'* 17
 Ensantxe veg. Eixample
 Ensenyança, l' 6
 Español, teatre 4, 10, 12
 Espluga, l' 12
 ESPRONCEDA, José de 2
 ESTEVET (fondista), sr. 18
 Exposición de Bellas Artes 11
 Express, explosió del vapor 7
 FÁRVARO (baríton), Pietro 14
 FELIU I CODINA, Josep 11, 12, 14, 16,
 20, 27
 FERNÁNDEZ DE MORATÍN, Leandro 8
 Fernando, carrer de 24
ferrer de tall (de Pitarra), *Lo* 24
Festes de Barcelona (de J. Molas) 25
 Festes de la Mercè 24
 Font de Jesús 10
 Font del Criadero 10
 Font del Vell 18
 FONTOVA, Lleó 13, 14, 19, 23, 24
forces, Les 12
 FORTUNY, Marià 6
 FRANQUESA I GOMIS, Josep 21
 FUENTES, Frederic 14
 GALLART, Artur 24
gandul (de C. Altadill), *Lo* 17
 GARCIA PARRENYO, Joaquim 14, 24
Gay Saber (revista), *Lo* 27
 GAZTAMBIDE, Joaquín 17
 GAZZANIGA, Marietta 2
 Generalitat 27
Gent de barri (de B. Carcassona) 22
giocolera, La 6
 Girona 22
 GODARD, Mr. 27
 GOULA, Ermengol 19
 GOULA, Joan 9
 Gràcia, passeig de 1, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 13,
 23, 24
 Gràcia 4, 13, 24
 GRIMALDI, Juan de 24
 guerra civil 27
 GUIMERÀ, Àngel 21
Hernani (òpera de G. Verdi) 9
Ilustración Española y Americana, La 11
Imprenta, La 3
Independència, La 3
 Jesús, font de 4
 Jocs Florals de Barcelona 3, 8, 9, 16, 21
 Jocs Florals de Barcelona, 1875 3, 4, 8
 Jocs Florals de Barcelona, 1876 9
 Jocs Florals de Barcelona, 1877 21
 LEONA (trapezista), Miss 26
 Liceo 2, 6, 9, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 25,
 26, 27
Llampecs entre tenebres (de C. Altadill) 17
 LLANES, sr. (empresari) 17
 LLIMONA, Miquel 14, 19
 Llotja, la 1, 21
Llum i fum (de M. Angelon) 17
 Londres 1, 9, 19
 LOPE DE VEGA, Félix 22
mà freda (de F. Ubach i Vinyeta), *La* 27
 Madrid 8, 11, 14, 16, 19, 22
Magiares (de J. Gaztambide), *Los* 17
Majordona (de J. Riera), *La* 22

MANENT, Nicolau 22
 MANZOTTI, Luigi 6, 25
 MARIO, Emilio 2
 MATHEU I JACAS (regidor de l'Ajuntament de Barcelona), Josep 1
 MATHEU I FORNELLS, Francesc 12
 Mercat del Born 1, 6, 16
 Mèxic 19
mirall per la Pubilla (de C. Altadill),
Un 17
 MIRAMBELL, Caterina 19
misteris de família (de M. Draper),
Los 26
 MOLAS I CASAS, Joan 22, 25
 MOLIÈRE 22
 Montjuïc 7
 Montserrat, carrer de 27
 MORAGAS, Ricard 20
 MORETO, Agustín 22
mort de Cèsar (de V. de la Vega), *La* 22
Nabucco (òpera de G. Verdi) 9, 26
 Nou de la Rambla, carrer 24
 Nou, passeig 10
 Nova Betlem 27
 Nova York 2, 9, 24
 Novetats, teatre 4, 10, 12, 22
Nunci (diari), *Lo* 25
 Ondina 26
 PADRÓ, Tomàs 11
 PAGÈS DE PUIG, Anicet 21
pagesa d'Ibiza (de R. Bordas), *La* 24, 25
 PALERMI, Ernesto 14
 Parc de la Ciutadella 1, 6, 18
 París 1, 9, 19
pata de cabra (de J. de Grimaldi), *La* 24
 PEDRELL, Felip 11
 PEZZANA DE GUALTIERI, Giacinta 19
 PI PARERA, Pere 21
Pietro Micca (de L. Manzotti) 6, 25
 PINÓS, Joaquim 14, 19
 plaça de toros 27
 plant d'en Claris" (d'À. Guimerà),
 "Lo 21
 Poch, Ricardo 24
pont del diable (de J. Feliu i Codina),
Lo 20
 Port 1, 5, 13, 19
 Pou de sant Gem 10
 Prado veg. Prado Catalán
 Prado Catalán, teatre 4, 6, 10, 12, 22
 Principal, teatre 2, 5, 9, 14, 15, 21, 22, 24,
 25, 26, 27
rabadà (de J. Feliu i Codina), *Lo* 14, 27
 Rambla, la 3, 4, 5, 10, 18, 20, 24
 Real, plaça 24
Rector de Vallfogona (de J. Feliu i
 Codina), *Lo* 11
Renaixensa, La 8, 23, 27
Renaxensa, La veg. *Renaixensa, La*
ret de la Sila (de Pitarra), *Lo* 14
 Reus 21, 22
 RIERA I BERTRAN, Joaquim 16, 21, 22,
 23
 ROBRENYO, Josep 14
 ROCA, Gervasi 14
 RODRÍGUEZ (director d'escena) 14
 Roma 15
Romagosa, bis (d'E. Aulés) 22
 Romea 14, 15, 18
 "Romiatge" (d'À. Guimerà) 21
 ROS DE OLANO, Antonio 16, 21
 ROSSINI, Gioachino 14
 Rússia 17
 SALAVERRÍA, Pedro 9
 Sant Boi 27
 Sant Hilari, 12
 Sant Petersburg 9
 Santa Creu, teatre de 9
 Saragossa 8
 SARRIERA, sr. (actor) 19
secret del nunci (de Pitarra), *Lo* 24
segadors (de Pitarra), *Los* 14, 15
Selvaggia (òpera) 26
Senyora i majora (de Pitarra) 14, 19, 20
 SERRACLARA, Gonçal 15, 16, 21
 Seta veg. Cete
Setze jutges (de M. Angelon) 17
 SHAKESPEARE, William 8
 SINGER, sra. (cantant) 20
 Skating Ring 25
 Societat Catalana General de Crèdit 6
 Societat del Born 18
 Societat Latorre 18
 Societat Romea 18

SOLER DE ROS, Francisca 14, 19
 SOLER I ROVIROSA, Francesc 5, 16, 20
 SOLER, Iscle 14
Sonnambula (de V. Bellini), *La* 15
 SUCHI (ballarina) 6
 Taller Embut 18, 19
tamboriner (de J. Feliu i Codina), *Lo* 11, 12
 TARASCÓ, Eduard 20
 Tarragona 22
 teatre Buen Retiro veg. Buen Retiro
 Teatre Català (companyia) 4, 14
 Teatre Català 14, 17, 19, 20, 24, 25, 26, 27
 teatre del Circo veg. Circo
 teatre Español veg. Español
 teatre Novetats veg. Novetats
 teatre Prado Catalán veg. Prado Catalán
 teatre Principal veg. Principal
 teatre de la Santa Creu veg. Santa Creu
 teatre Tívoli veg. Tívoli
 Teatro, plaça del 19
testamento de un brujo (de J. Feliu i Codina), *El* 16
 TIRSO DE MOLINA 22
 Tívoli, teatre 4, 10, 12, 13, 22, 23, 24
 TORRES JORDI, Pere Anton 22
 Tortosa 11
 TOSSA, Amalia 14
Traviata (de G. Verdi), *La* 15
trovatore (òpera de G. Verdi), *Il* 14
 Turquia 17
 UBACH I VINYETA, Francesc 26
 Universitat nova 24
Urganda la desconocida (de F. Soler i Rovirosa) 24
 URGELL, Modest 11
 URIAS (cantant) 15
 València 11, 12
 VECELLIO, Tiziano 22
Ventafocs (de R. Arús), *La* 12, 22, 23
 VENTURA DE LA VEGA 22
 VERDAGUER, Jacint 21
 VERDI, Giuseppe 9, 15, 19, 20, 26
Verge de les Mercès (de M. Angelon), *La* 17
 Vic 11
 VICO, José 22
 vídua de Tomàs Padró i Pedret 22
 Viena 1
 VILANOVA, Emili 24